

Univerzita Karlova

Filozofická fakulta

Ústav bohemistických studií

Diplomová práce

Toma Nešev

Vývoj urbanonymie Litoměřic

The Development of the Urbanonymy of Litoměřice

Praha 2015

vedoucí práce: PhDr. Milan Harvalík, PhD.

Chtěl bych poděkovat doktoru Milanu Harvalíkovi za jeho ochotu a vstřícnost vést moji práci a za jeho podněty, které mi byly přínosné při sestavování této publikace.

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracoval samostatně, že jsem řádně citoval všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 15. 08. 2015

Anotace

Úkolem diplomové práce je postihnout dynamiku a vývoj uličního názvosloví v Litoměřicích, a to se zaměřením na jeho sémantickou motivaci a slootovornou strukturu. Materiál bude získán excerpcí z archivních materiálů, městských plánů, seznamů ulic a náměstí, zápisů obecního zastupitelstva a dalších historických i novějších pramenů.

Při klasifikaci materiálu, která umožní získat přehled o motivačních okruzích uplatňujících se při vzniku urbanonym a o užitých slootovorných postupech, bude oporou Šmilauerovo sémantické třídění pomístních jmen a Dejmkova sémantická a slootovorná klasifikace urbanonym.

Vývoj uličního názvosloví zkoumané lokality bude analyzován po jednotlivých etapách, jejichž vymezení je určeno okolnostmi, které se výrazně odrazily ve zkoumané urbanonymii, tj. důležitými mezníky ve vývoji města i celé společnosti. Kvantitativní změny ve využití jednotlivých motivačních okruhů a slootovorných procesů budou ilustrovány grafy, všechny dílčí poznatky budou včleněny do závěrečného syntetického celku.

Důležitou část práce bude tvořit abecední seznam jmen současných litoměřických ulic, náměstí a dalších veřejných prostranství s uvedením doby jejich vzniku, stručným výkladem jména a přehledem všech urbanonym, která současnému názvu předcházela, včetně (pokud to bude možné zjistit) časových údajů, kdy ke změně došlo.

Klíčová slova

urbanonymum

graf dynamiky

jednočlenné výrazy

vícečlenné výrazy

sémantická motivace

Abstract

The task of this thesis is to describe the dynamics and evolution of street terminology in Litoměřice, with a focus on its motivation and semantic structure of word formation. The material will be obtained with excerpts from archival materials, urban plans, lists of streets and squares, records of the municipal council and other historical and newer sources.

When classifying a material, which will allow an overview of the motivational circuits, which are involved in the development of urbanonyms and used word-formation processes, it will underpin Šmilauer's semantic classification of anoikonyms and Dejmek's word formation and semantic classification of urbanonyms.

The Development of the street terminology will be analyzed after each time period, the definition is determined by the circumstances, which had an considerable impact in the studied urbanonymia. Quantitative changes in the use of each motivation circuit and word-formation process will be illustrated by graph, all partial findings will be incorporated into the final synthetic whole.

An important part of the work will consist an alphabetical list of names of current Litoměřice streets, squares and other public spaces including the time of their formation, interpretation of the names and brief overview of all urbanonyms, which preceded the current title, including (if possible to determine) time data, when the change had been occurred.

Keywords

urbanonym

chart of dynamics

monomial expressions

multi-term expressions

semantic motivation

Obsah

1. Slovo úvodem.....	str. 10 - 12
2. Vlastní výzkum	str. 13 - 75
3. Shrnutí poznatků výzkumu – závěr.....	str. 76 - 77
4. Seznam primární literatury.....	str. 78
5. Seznam sekundární literatury.....	str. 79
6. Prameny.....	str. 80
7. Přílohy	

Seznam zkratek

pol. - polovina

resp. – respektive

tzv. – tak zvaný (ě)

tzn. – to znamená

msgra. - Monsignora

sv. - svatý

Set. - svatý

aj. – a jiné

atd. – a tak dále

Slovo úvodem

Vážení odborní čtenáři, vážená laická obci,

do rukou se vám dostává diplomová práce studenta českého jazyka na starobylé Univerzitě Karlově v Praze. Jak již mnohým z vás prvním větou napověděla, budeme se na dalších stranách věnovat tomuto městu. A čemu? Naším předmětem výzkumu bude urbanonymie města, resp. bude nás jednoduše zajímat vývoj uličního názvosloví obce. Pokusíme se na více stranách dle nejstarších dochovaných pramenů až po ty nejnovější informace zmapovat, jak se v průběhu staletí měnily litoměřické ulice a bude v našem centru pozornosti rovněž i tzv. motivace pojmenování, tedy co bylo příčinou konkrétní změny. V zásadě podnikneme exkurzi městem napříč staletími.

Litoměřice v Čechách

Komu se co vybaví, když se nahlas vysloví, nebo se přečte toto vlastní jméno? Město v severozápadních Čechách spadající pod Ústecký kraj, festival Zahrada Čech? Nebo ti z vás, které by napadlo vyslovit nahlas přízvisko perla severních Čech, kterým se město pyšní, by jistě už i mohli vědět něco víc nejen o historii, ale i kultuře a dalších faktech spojených s ním. Ano, skutečně vše výše zmíněné platí nanejvýš absolutně. Dodejme rovněž, že Litoměřice jsou známé také tím, že zde byla nalezena zatím nejstarší dochovaná česky psaná věta ze 13. století v latinském textu, který je starší datace a rovněž unikát svou starobylostí (11. století), Jedná se o známou tzv. Zakládací listinu Kapituly litoměřické.

Ještě než začneme tak vysvětlíme pojem urbanonymum, který je stěžejní v tomto spise. Tedy urbanonymum⁰ chápeme jako název prostranství a komunikací, které lokalizují lidská obydlí, objekty a sídla. Zpravidla ho ortograficky zapisujeme velkými písmeny.

Pro začátek by nám předešla stručná charakteristika, viz výše, mohla postačit k tomu, abychom se již obeznámení s některými základními fakty mohli vydat napříč ulicemi samotného města.

⁰ Matúšová, J.: Vývoj a standardizace pomístních jmen a urbanonym v českém pohraničí. Naše řeč, roč. 72, č. 4 1979

POZNÁMKY K SAMOTNÉMU VÝZKUMU ANEB Z ČEHO VŠEHO SE PŘI TVORBĚ MOHLO ČERPAT (MATERIÁLY; PRAMENY)

Jak už jsme v úvodu zmínili a ještě jednou připomínáme, cílem tohoto pojednání bude zmapovat vývoj uličního názvosloví města - v našem případě to budou Litoměřice. Zjednodušíme-li to, tak říkáme, že se chceme dozvědět, jak se ta která konkrétní ulice měnila v názvu během své existence, resp. doby. Vynasnažíme se jít tzv. co nejdál zpět do minulosti, abychom později při závěrech si mohli utvořit co nejucelenější, chcete-li nejúplnější obraz, resp. přehled o tom, jak byly ulice ve městě pojmenovávány. S tím také bude souviset, že nás bude zajímat i tzv. motivace, resp. důvody proč bylo zvoleno to které jméno, nepomineme tudíž otázku sémantiky, kdy si vysvětlíme jednotlivá jména, co znamenají a také si přiblížíme slovotvornou stránku těchto konkrét. Podle těchto ukazatelů pak budeme moci vytvořit i nějaké obecnější konkluze o povaze motivačních a slovotvorných okruhách.

Pár poznámek k materiálům, z kterých se tu bude čerpat, nebo které nám posloužili při psaní, zdůrazňujeme jako inspirace. V prvé řadě je nutno zmínit úsilí, které ve své diplomové práci vynaložila Mgr. Václava Eliášová, kdy si vytkla za cíl v podobném duchu, jako se o to pokusíme nyní i my, zmapovat dějiny vývoje ulic v Brandýse nad Labem a Staré Boleslavi¹. Zde považujeme za nutné sdělit zásadní rozdíl mezi naším výzkumem a výše uvedeným. Eliášová musela vyexcerpovat údaje z archivních listin a vytvořit tak zcela nový přehled o ulicích zkoumaných měst, tj. nemohla navázat na nějaké již předešlé práce, které by se tomuto tématu věnovaly, kdežto my v tomto směru máme tuto otázku vyřešenou a budeme přímo navazovat na jedno konkrétní dřívější zpracování uličního názvosloví v Litoměřicích – o tom viz dále. Tím pádem nám odpadla činnost spojená se čtením starých map, zápisů z městských rad atd. Dalším velice důležitým jazykovědným počinem co se týče urbanonymie je práce již zesnulého bohemisty Bohumíra Dejmka z roku 1993². Kniha, na které začal pracovat již v polovině 80. let minulého století, seznamuje

¹Eliášová, V.: Vývoj uličního názvosloví v Brandýse nad Labem a Staré Boleslavi. dipl. práce, FF UK Praha, 99

²Dejmek, B.: Historie a současnost Hradce Králové ve jménech ulic. Hradec Králové, 1993.

veřejnost s dějinami ulic Hradce Králové, kde sám autor působil řadu let a věnoval mu mimo jiné i další své spisy například ohledně tamější mluvy či historie.

Třetím zásadním a řekněme základním spisem, se kterým by měl operovat každý, kdo by se chtěl onomastice věnovat zevrubněji a který může být nápomocen zejména při vysvětlování významů jednotlivých názvů ulic je Třídění pomístních jmen³ od předního jazykovědce Vladimíra Šmilauera. Čtvrtým odborníkem, jehož pojednání byla užitečná i pro naši věc ve smyslu inspirativním, je dialektolog zaměřením Jaroslav David se svým příspěvkem Smrdov, Brežněves a Rychlonožkova ulice v knize Kapitoly z české toponymie⁴ a dalším článkem Vývoj uličního názvosloví města Havlíčkův Brod⁵. Posledním a nejdůležitějším zdrojem, který tu uvedeme a ze kterého nejvíce budeme vycházet my, je poměrně nová práce Litoměřické ulice od Mgr. Jitky Volkové ve spolupráci s Vitalijem Markem, vyšla v roce 2011⁶. K našemu osobnímu překvapení jsme zjistili, že se nejedná o první pokus zjistit, jak se ulice v Litoměřicích pojmenovávaly. Marek uvádí, že navazuje na starší publikaci stejného zaměření z roku 1991, jejíž autorkou byla opět Mgr. Jitka Volková. Ta zachytila stav názvů z roku 1985 a první změny, které byly provedeny po roce 1989 v souvislosti se změnou politického režimu. Toto vydání bylo určeno především pro potřeby úřadů státní správy a jen malá část se dostala i do rukou širší veřejnosti.

Zmíníme ještě, že v seznamu sekundární literatury, který nalezneme na konci této práce, jsou uvedeny další užitečné odborné publikace, které se rovněž věnují urbanonymii.

³Šmilauer, V.: Třídění pomístních jmen, Zpravodaj Místopisné komise ČSAV 13, 1972

⁴David, J.: Smrdov, Brežněves a Rychlonožkova ulice. Kapitoly z moderní české toponymie, Praha, 2011

⁵David, J.: Vývoj uličního názvosloví města Havlíčkův Brod. Sborník Havlíčkobrodské společnosti pro povznesení regionálně historického povědomí, Havlíčkův Brod, 2002

⁶Volková J., Marek V.: Litoměřické ulice. Hostivice, Baron 2011

1. AKÁTOVÁ Obecný název.

2007

2. ALFONSE MUCHY Alfons Mucha (1860-1939), český malíř a designér, zakladatel české secese.

1990

Rodimcevova 1985-1990 Rodimcev Alexandr Iljič (1905-1977), generál-plukovník, dvojnásobný hrdina Sovětského svazu.

3. ALŠOVA Mikoláš Aleš (1852-1913), český malíř a ilustrátor.

1945

Řihákova 1945-1951 Karel Řihák (1895-1945), podplukovník in memoriam. Sloužil u 2. pěšího pluku od 15. září 1928 do 30. června 1934 jako velitel čety, plynový důstojník pluku, správce vojenského zátíší a velitel roty. Za účast v odboji odsouzen dne 3. srpna 1942 německým soudem k trestu smrti. Název Řihákova se vztahoval pouze na část dnešní ulice Alšovy (od ulice Chelčického k ulici Na Kocandě), zbývající část ulice (od Chelčického k Hálkově) se nazývala Alšova.

Schmeykalgasse - Schmeykalova 1894-1945 Dr. Franz Schmeykal (1826-1894), německý politik usilující o vytvoření tzv. "Deutschböhmen". V roce 1880 jmenován čestným občanem města.

4. ANENSKÁ Podle směru uličky vedoucí ke špitálu sv. Anny. Kaple sv. Anny stávala původně u tzv. Pfalzského špitálu na labském náměstí. Byla zrušena v roce 1806 při stavbě budovy soudu a věznice v Dlouhé ulici (zbořena 1956). Oltářní obraz z této kaple byl přenesen do městského špitálu sv. Kříže ve Velké Dominikánské č. p. 102, a proto se tomuto špitálu začalo říkat špitál sv. Anny.

1945

Annagasee - Anenská 1880-1945

Bindergasse - Bednářská 19. století? - 1880 Bednářská - zřejmě podle většího počtu řemeslníků této profese soustředěných v okolí ulice. Název odpovídající středověku dokládá až Adressbuch z roku 1877.

⁷ Volková J., Marek V.: Litoměřické ulice. Hostivice, Baron 2011

Špitální – Spitalgasse 2. pol. 16. století - 19. století. Podle směru uličky vedoucí k městskému špitálu sv. Kříže (přenesen 1550 do opuštěné židovské školy, přestavěn v letech 1770-1776). V roce 1875 byla postavena nemocnice a ulička vedoucí k ní dostala název Spitalgasse - Nemocniční.

5. ANKERTOVA Heinrich Ankert (1870-1954), zakladatel litoměřického archivu, kronikář města Litoměřice.

1996

6. BAAROVA Jindřich Šimon Baar (1869-1925), český katolický kněz, spisovatel a básník.

1990

Zdeňka Nejedlého 1968-1990 Zdeněk Nejedlý (1878-1962), historik a hudební vědec, komunistický politik a kulturní pracovník.

7. BEZRUČOVA Petr Bezruč (1867-1958), český básník. K přejmenování ulice Na Mostce, viz níže, došlo buď k 90. básníkovým narozeninám, nebo o rok později na památku jeho úmrtí.

1957 nebo 1958

Na Mostce 1945-1957 Na Mostce - podle polohy ulice na úpatí Mostné hory (Mostky).

Na Mostce - Am Brückenbergr 1928-1945

8. BOJSKÁ Podle keltského kmene Bójů, který asi ve 2. století př. n. l. sídlil ve zdejší krajině a dal název později i českému státu jako takovému.

1945

Bojergasse - Bojská 1913-1945

9. BORŮVKOVÁ Obecný název.

2011

10. BOŽENY NĚMCOVÉ Božena Němcová (1820-1862), česká spisovatelka.

1945

Jüstelgasse - Jüstelova okolo roku 1900-1945 Dr. Alois Jüstel (1765-1858), litoměřický rodák, letech 1823-1838 rektor vídeňské university. Založil v Litoměřicích nadaci pro chudé.

11. BRATŘÍ ČAPKŮ Josef Čapek (1887-1945), český malíř a spisovatel. Karel Čapek (1890-

⁸ Volková J., Marek V.: Litoměřické ulice. Hostivice, Baron 2011

1938), český spisovatel.

1945

Seifertova - Seifertgasse 1928-1945 Josef Seifert (1822-1904), litoměřický děkan, čestný občan města.

12. BRATŘÍ MRŠTÍKŮ Alois (1861-1925) a Vilém (1863-1912) Mrštíkové, čeští spisovatelé.

1945

Roseggergasse - Roseggerova 1909-1945 Peter Rosegger (1843-1918), rakouský spisovatel, lidový vypravěč a písničkář.

13. BROSKVOVÁ Obecný název

2005

14. BROŽÍKOVA Václav Brožík (1851-1901), český malíř, autor historických obrazů.

1985

15. BŘEZINOVA CESTA Otakar Březina (1868-1929), český básník.

Kolem roku 1920 zde byly postaveny tzv. státní domy. Vlastní ulice tehdy ještě nebyla pojmenována.

1945

16. BŘEZOVÁ Obecný název.

2008

17. ČECHOVA Svatopluk Čech (1846-1908), český básník a spisovatel.

1945

Knirschgasse, Hans Knirschgasse 1938-1945 Hans Knirsch (1877-1933), zakladatel velkoněmeckého dělnického hnutí v Rakousku.

Jungmannova - Jungmanngasse 1928-1938 Josef Jungmann (1773-1847), jazykovědec, čelní představitel českého národního obrození. Působil v letech 1799-1815 jako profesor na litoměřickém gymnáziu.

18. ČELAKOVSKÉHO František Ladislav Čelakovský (1799-1852), český básník a národní buditel.

⁹ Volková J., Marek V.: Litoměřické ulice. Hostivice, Baron 2011

1945

Dahn Felix Gasse - Dahnova 1913-1945 Felix Dahn (1834-1912), německý historik a básník.

19. ČESKÉ ARMÁDY

1990

Československé armády 1951-1990 Do roku 1983 platil název "Československé armády" i pro úsek od dnes zrušeného Vojtěšského náměstí k zrušené ulici Hejdukově, dále se nazývala Kamýcká.

Svobodova, Ulice generála Svobody 1945-1951 Ludvík Svoboda (1895-1979), armádní generál, politik, státník, v padesátých letech označen za zrádce, později 1968-1975 prezident ČSSR.

Hilscherstrasse - Hilscherova 1899-1945 Josef Emanuel Hilscher (1806-1837), německý lyrický básník, litoměřický rodák, současník Máchův a jeho „literární konkurent“.

Ziegelstrasse - (Cihelní) okolo 1880 Cihelní - podél silnice bylo v 80. letech 19. století otevřeno několik cihelen.

Woldanagasse - Voldána před 1880 Voldána - jméno středověké předměstské osady, později předměstí.

20. ČESKOLIPSKÁ Českolipská - podle směru ulice na Českou Lípu.

1945

Langemarkstrasse 1938-1945 Langemark - městečko v Belgii, severně od Yperu, kde roku 1914 zvítězila německá vojska v bitvě o Flandry. Symbol vítězného němectví.

Pod název Langemarkstrasse byly 11. listopadu 1938 spojeny ulice Sedelská (Geltschbergstrasse) a Lipská (Liepaerstrasse).

Lipská - Liepaerstrasse 1920-1938

Strasse nach Auscha - (silnice do Úštěku), před 1920 Silnice do obcí Trnovany a Úštěk byla nově postavena v roce 1885 při stavbě hospodářské školy (v blízkosti této ulice).

21. DALIBOROVA Dalibor z Kozojed (15. století), český rytíř, popraven 1498 jako rušitel zemského míru. Podle pověsti vyplnil nedaleké panství v Ploskovicích. V době národního obrození symbol češství.

¹⁰ Volková J., Marek V.: Litoměřické ulice. Hostivice, Baron 2011

1945

Schüttenitzer Strasse - Žitenická 1880-1945 Před rokem 1945 začínala Žitenická ulice u Dlouhé ulice a vedla kolem Mariánské nemocnice (postavena 1845, dnes internát Střední pedagogické školy) do Žitenic. Dnes se část ulice Ke trati nazývá Daliborova, za trati potom Žitenická.

Nach Schüttenitz - (do Žitenic) 1839-1880

22. DALIMILOVA Dalimil (počátek 14. století), domnělý autor česky psané veršované kroniky.

1945

Krämerova - Emilie Krämergasse 1932-1945 Emilie Krämer (†1921), vdova po litoměřickém výrobcí pian, která v roce 1921 darovala městu dům č. p. 153/26 na náměstí.

23. DĚLOVÁ CESTA Údajně byla vytvořena už za Marie Terezie pro přepravu děl z důvodu strategické ochrany Terezína a zabránění pohybu lodí po Labi.

1930

24. DLAŽEBNÍ

1945

Plattengasse - Dlažební počátek 19. století-1945 Jméno odvozeno podle zde se nacházejícího hostince "Gasthof Platten" (U plechu, U pekáče).

Český název vznikl zřejmě špatným překladem z němčiny (die Platte - deska, plech na pečení, plochá mísa. Dlažba - das Pflaster).

25. DLOUHÁ Jméno je odvozeno od charakteru této historicky nejdůležitější městské komunikace. Urbanonymum máme doložené ve staročeském tvaru dlúhý v litoměřických listinách z 15. století. Jedná se tak vyjma několika krátkých období, viz dále, o nejstarší nejdéle trvající pojmenování prostranství města.

15. století – současnost

Breitengasse, Breitgasse - (Široká) občas v 17. století

Benešova, Třída prezidenta Dr. E. Beneše 1945-1951 Dr. Edvard Beneš (1884-1948), český politik, druhý prezident Československé republiky.

¹¹ Volková J., Marek V.: Litoměřické ulice. Hostivice, Baron 2011

26. DOBROVSKÉHO Josef Dobrovský (1753-1829), národní buditel, zakladatel vědního oboru slavistiky.

1945

Blumentrittova - Blumentrittgasse 1930-1945 Ferdinand Blumentritt (1853-1913), ředitel litoměřické reálky, významný vědec, filipinolog.

27. DOLNÍ RYBÁŘSKÁ

1880 – současnost

Rybářská 1945-1957 Ulička v Rybářích (čtvrť). Zanikla v roce 1957 při zdvojkolejnění vlakové trati.

Rybáře - Fischerei středověk – 1880 Název středověké předměstské osady, později předměstí.

28. DOMINIKÁNSKÁ Ulička vedoucí k dominikánskému klášteru s kostelem sv. Jakuba. Kostel původně gotický, barokně přestavěn v polovině 18. století.

1945

Kleine Dominikanergasse - Malá Dominikánská, Dominikánská ulička konec 18. století -1945 Die Gasse gegen die Jakobskirche - (Ulička proti kostelu sv. Jakuba) občas v 18. století.

Františkánská - Franziskanergasse před 1725 Františkánská - podle kláštera františkánů minoritů, který připadl 1788 řádu dominikánů.

29. DOMINIKÁNSKÉ NÁMĚSTÍ Prostranství před bývalým dominikánským klášterem, které se jako náměstí začalo označovat až na konci 80. let 19. století.

1945

Dominikaner Platz - Dominikánské náměstí 80. léta 19. století-1945

30. DÓMSKÁ Ulice vedoucí k dómu - katedrále sv. Štěpána.

1951

Fibigerova, Ulice Msgra. Fibigera 1945-1951 Msgre Augustin Fibiger (1868-1936), rada biskupského konsistoria v Litoměřicích. V roce 1918 člen Národního výboru, podílel se významně na vzniku Československa.

Domgasse - Dómská počátek 19. století-1945

31. DÓMSKÉ NÁMĚSTÍ Dómské náměstí - uzavřený prostor mezi katedrálou sv. Štěpána

¹² Volková J., Marek V.: Litoměřické ulice. Hostivice, Baron 2011

(1664-1687 Giulio Broggio), kanovníckými domky, budovou konsistoře (1735 Octaviano Broggio) a novým proboštvím (1886).

1945

Domplatz- Dómské náměstí 18. století-1945 Dom, Dom Kapitel převážně v 19. století

Stephanvorstadt - Štěpánské předměstí 17. - 19. století

Nové Město - Neustadt 14. - 19. století

Hora sv. Štěpána 13. století

V těchto místech v 10. století doloženo opevněné hradiště s akropolí - sídlem přemyslovského hradeckého správce a kapitulou, založenou roku 1057. Od 13. století doložen název Návrší sv. Štěpána, Hora sv. Štěpána. Štěpánské předměstí - podle sakrálních staveb (patrocinium sv. Štěpána). Názvu užíváno asi do poloviny 19. století, protože v roce 1847 byl název "Štěpánské" přenesen na nově vznikající předměstí za zasypanými hradebními příkopy v prostoru dnešní ulice Na Valech. Toto předměstí pojmenováno na počest návštěvy arcivévody Štěpána.

Nové Město - název doložený ve 14. století. Je dokladem snahy vytvořit v tomto prostoru sídliště městského typu, ve skutečnosti zde vzniklo pouze předměstí. Jako samostatné předměstí vedeno ještě roku 1933.

32. DRUŽSTEVNÍ Obecný název.

1962

33. DUKELSKÁ Na paměť bojů prvního československého armádního sboru v SSSR u Dukly v roce 1944.

1980

34. DVOŘÁKOVA Antonín Dvořák (1841-1904), český hudební skladatel.

1945

Wagnergasse - Wágnerova 1913-1945 Richard Wágner (1813-1883), německý hudební skladatel.

35. DYKOVA Viktor Dyk (1877-1931), český básník.

1945

¹³ Volková J., Marek V.: Litoměřické ulice. Hostivice, Baron 2011

Körnergasse - Körnerova 1913-1945 Teodor Körner (1791-1813), německý básník.

36. ELIÁŠOVA Alois Eliáš (1890-1942), československý generál a politický činitel. Pro protifašistický odboj byl odsouzen k trestu smrti. V ulici bylo sídlo velitelství 3. pěší divize, jejímž velitelem byl generál Alois Eliáš.

1990

Třída SNB 1983-1990 SNB (Sbor národní bezpečnosti) - podle sídla SNB v této ulici, v 80. letech počítala tato instituce s velkým rozšířením, proto ze sousedních domů bylo obyvatelstvo vystěhováno.

Eliášova 1945-1983

Jahnova - Jahnova 1920?-1945 Friedrich Ludwig Jahn (1778-1852), teolog, filolog, zakladatel německé tělovýchovy, proto po něm byla pojmenována ulice vedoucí k nově postavené tělocvičně (v roce 1911 v dnešní ulici Osvobození). V roce 1932 byl v parku naproti tělocvičně postaven F. L. Jahnovi pomník.

37. ELIŠKY KRÁSNOHORSKÉ Eliška Krásnohorská (1847-1926), česká spisovatelka a organizátorka ženského hnutí.

1945

Marschnerova - Marschnergasse 1934-1945 Franz Marschner (1855-1932), hudební skladatel, pianista, varhaník, básník. Narodil se v Litoměřicích.

38. ERBENOVA Karel Jaromír Erben (1811-1870), český básník a historik.

1945

Doerellova - Doerellgasse 1928-1945 Ernst Gustav Doerell (1832-1877), německý romantický malíř, maloval krajinu severních Čech, zemřel v Ústí nad Labem.

39. FILLOVA

Emil Filla (1882-1953), český malíř.

1983

40. FÜGNEROVA Jindřich Fügner (1822-1865), propagátor tělesné výchovy, spoluzakladatel tělocvičné jednoty Sokol.

1945

¹⁴ Volková J., Marek V.: Litoměřické ulice. Hostivice, Baron 2011

Meisslergasse - Meisslerova 1898-1945 Anton Meissler (1826-1893), místní politik, poslanec říšského sněmu.

41. HABROVÁ Obecný název.

2005

42. HALASOVA František Halas (1901-1949), český básník.

1945

Heřmanova - Hermann Anton Gasse, Antongasse 1920-1945 Herman Anton (1853-1919), 1902 okresní starosta, 1911 starosta města.

43. HÁLKOVA Vítězslav Hálek (1835-1874), český básník.

1945

Tittagasse 1940-1945 MUDr. Josef Titta (1863-1923), vůdce Němců na Třebenicku, fanatický germanizátor.

44. HAVLÍČKOVA Karel Havlíček Borovský (1821-1856), český novinář, politik, národní buditel.

1945

Hamerlinggasse - Hamerlingova 1904-1945 Robert Hamerling (1830-1889), německý básník.

45. HEYDUKOVA Adolf Hejduk (1835-1923), český básník.

1945

Petersweg 1938-1945 Ignác Peters (1834-1913), profesor litoměřického gymnázia, badatel v oblasti místního nářečí.

Na Újezdě - Am August 1928-1938 Újezd - starý pomístní název, v raném středověku v těchto místech osada.

46. HORNÍ DUBINA Dubina - název předměstské osady, později předměstí.

1945

Berggasse - Horní Dubina 80. léta 19. století-1945

Obere Dubina - (Horní Dubina) 70. léta 19. století

Dubina středověk - pol. 19. století

47. HORNÍ RYBÁŘSKÁ viz vysvětlení k ulici Dolní Rybářská

¹⁵ Volková J., Marek V.: Litoměřické ulice. Hostivice, Baron 2011

1957

Rybářská 1945-1957

Obere Fischergasse - Horní Rybářská 1880-1945

Rybáře - Fischerei středověk-1880

48. HOROVA Josef Hora (1891-1945), český básník a spisovatel, rodák z Dobříňe u Roudnice nad Labem.

1990

Fučíkova 1951-1990 Julius Fučík (1903-1943), český spisovatel a novinář.

Švehlova 1945-1951 Antonín Švehla (1873-1933), český státník a politik.

Richterova - Richtergasse 1930-1945 Ludwig Richter (1803-1884), německý malíř, maloval krajiny severních Čech.

49. HRUBÍNOVA František Hrubín (1910-1971), český básník, dramatik, překladatel.

1971

Na Kocandě 1968-1971 Kocanda - starý pomístní název předměstského tržiště. K přejmenování, kterým zanikl pomístní název, došlo po smrti Františka Hrubína, který často do Litoměřic jezdil a účastnil se zdejších Máchových slavností.

50. HRUŠKOVÁ Obecný název.

2010

51. HUSOVA Mistr Jan Hus (asi 1371-1415), český reformátor, rektor Karlovy Univerzity, upálený v Kostnici.

1945

Helmichgasse - Helmichova 1913-1945 Ferdinand Helmich (1835-1913), prezident dřívějšího Krajského soudu v Litoměřicích, čestný občan města.

52. Hynaisova Vojtěch Hynais (1854-1925), český malíř, autor Opony Národního divadla v Praze.

1963

53. CHELČICKÉHO Petr Chelčický (asi 1390 – po 1460), český náboženský a sociálně filozofický myslitel, duchovní otec Jednoty bratrské.

¹⁶ Volková J., Marek V.: Litoměřické ulice. Hostivice, Baron 2011

1945

Reyl-Hanisch Weg (1938-1945) Josef Reyl-Hanisch (†1914), rytíř z Greiffenthalu, legendární německý vojevůdce.

Máchova - Máchagasse 1928-1938 Karel Hynek Mácha (1810-1836), český básník období romantismu. Zemřel v Litoměřicích.

54. JABLOŇOVÁ Obecný název.

1983

55. JAHODOVÁ Obecný název.

2011

56. JANÁČKOVA Leoš Janáček (1854 – 1928), hudební skladatel.

1982

57. JARNÍ Obecný název.

2008

58. JAROŠOVA Otakar Jaroš (1912-1943), kapitán československého vojska, hrdina Sovětského svazu, padl u Sokolova.

1945

Rooseveltova ? květen – listopad 1945 Theodore Roosevelt, americký prezident. V roce 1945 se tato ulice velmi krátce nazývala podle amerického prezidenta.

Rudolfsgasse - Rudolfova 1849-1945 Rudolf Vratislav z Mitrovic (1804-1874), v letech 1848-9 krajský hejtman v Litoměřicích, poskytl peněžní částku na likvidování škod po povodni v roce 1845, při níž byla tato ulice nejvíce zničena (předměstí bylo regulováno a vydlážděno v roce 1849, znovu byla postavena budova kasáren č. p. 14, vše větším dílem z peněz tohoto krajského hejtmána, po němž byla nazvána hlavní ulice předměstí).

Dubina středověk-1849 Pomístní název středověké osady, později předměstí.

59. JASANOVÁ Obecný název.

2007

60. JEZUITSKÁ Podle zde se nacházející bývalé jezuitské koleje (dnešní podoba z roku 1770) a jezuitského kostela Panny Marie, postaveného Octavianem Broggiem v letech 1704-

¹⁷ Volková J., Marek V.: Litoměřické ulice. Hostivice, Baron 2011

1731 na místě staršího Mariánského kostelíka. (Jezuité přišli do Litoměřic v roce 1631).

1951

Jungmannova 1945-1951 Josef Jungmann (1773-1847), jazykovědec, národní buditel. V této ulici stávala budova starého gymnázia, na němž v letech 1799-1815 Jungmann působil. Jesuitengasse Jezuitská pol. 17. století-1945

Mářská, Mariánská, Svatomářská - Mariengasse, Jungfraugasse středověk - 17. století Mariánská - podle kostelíka Panny Marie, snad románského nebo raně gotického (1257?), který stával na místě dnešního jezuitského kostela. V roce 1839 byla v této ulici položena první kanalizace a ulice byla vydlážděna. Až do roku 1910, kdy byl nový most posunut východním směrem, vedla tato ulice přímo k úpatí mostu a patřila k nejdůležitějším městským komunikacím.

61. JIRÁSKOVY SADY Alois Jirásek (1851-1930), český spisovatel.

1946

Masarykovy sady 1945-1946 Tomáš Garigue Masaryk (1850-1937), filozof, politik, první prezident Československé republiky.

Stadtpark - Městské sady 1892-1945 Městský park založen roku 1892 na tzv. Dominikánském pahorku.

62. JIŘÍHO Z PODEŘBRAD Jiří z Poděbrad (1420-1471), první zvolený český král (1458).

1951

Kolenatého 1945-1951 Josef Kolenatý (1885-1942), ruský legionář, sloužil u 2. pěšího pluku od 15. dubna 1927 až do okupace, postupně jako velitel roty, mobilizační důstojník pluku, zatímní velitel náhradního praporu. Za účast v odboji odsouzen stanným soudem v Praze k trestu smrti, poprava vykonána 17. června 1942.

Haydnova - Haydngasse 1929-1945 Josef Haydn (1732-1809), rakouský hudební skladatel v období klasicismu.

63. JUNGMANNOVA Josef Jungmann (1773-1847), jazykovědec, národní buditel.

1968

64. K INTERNĚ Podle polohy a směru ulice.

¹⁸ Volková J., Marek V.: Litoměřické ulice. Hostivice, Baron 2011

1990

65. K RADOBÝLU Podle směru cesty vedoucí k vrchu Radobýlu.

1975

66. K VÝTOPNĚ Ulice vedoucí k centrální výtopně.

1968

67. KAMÝCKÁ Podle směru cesty vedoucí k hradu Kamýku a do stejnojmenné obce.

1945

Kamýcká - Kameiker Strasse asi 1920-1945 Původní Kamýcká ulice začínala až za železniční trať (Litoměřice - Lovosice, v roce 1983 byla prodloužena směrem k bývalému Vojtěšskému náměstí (které bylo tímto rokem zrušeno). Zahrnuje nyní i část bývalé ulice Československé armády.

Nach Kameik - (Na Kamýk) před 1920.

68. KAPUCÍNSKÁ Ulička vedla ke kapucínskému klášteru postavenému v letech 1647- 49 a kapucínskému kostelu sv. Ludmily, postavenému v letech 1654-57. Objekty postaveny na místě 27 domků, zničených ve třicetileté válce. Kapucíni působili v Litoměřicích od roku 1627.

1945

Kapuzienergasse - Kapucínská od 2. pol. 17. století -1945

Panenská - Jungferngasse středověk - 2. pol. 17. století Vedla ke kostelíku Panny Marie, který stával na místě dnešního Jezuitského kostela.

69. KAPUCÍNSKÉ NÁMĚSTÍ Prostor před kapucínským kostelem a klášterem.

1945

Kapuziner Platz - Kapucínské náměstí od 2. pol. 17. století – 1945

70. KARDINÁLA TROCHTY Trochta Štěpán Maria (1905-1974), kardinál, 17. litoměřický biskup, řeholník, zakladatel české provincie Salesiánů.

2004

71. KARLA IV. Karel IV. (1316-1378), král český a císař římský. Roku 1359 navštívil Litoměřice, daroval městu přilehlý vrch Radobýl pro založení nových vinic.

¹⁹ Volková J., Marek V.: Litoměřické ulice. Hostivice, Baron 2011

1945

Karls IV. Gasse 1930-1945

72. KAROLINY SVĚTLÉ Karolina Světlá (1830-1899), česká spisovatelka.

1945

Brucknerweg 1938-1945 Anton Bruckner (1824-1896), rakouský hudební skladatel.

Smetanova - Smetanagasse 1935-1938 Bedřich Smetana (1824 - 1884), český hudební skladatel.

73. KAŠTANOVÁ Obecný název.

2004

74. KLÁŠTERNÍ Ulice vede ke klášteru františkánů minoritů, od roku 1788 dominikánů.

1945

Klostergasse - Klášterní od 80. let 19. století -1945

Obere Dominikanergasse (Horní Dominikánská) konec 18. století -1880

75. KOLÁROVA Ján Kolár (1793-1852), slovenský obrozenecký básník.

1945

Grossova - Grossgasse 1932-1945 Dr. Josef Gross (1866 – 1931) litoměřický biskup.

76. KOMENSKÉHO Jan Amos Komenský (1592-1670) český pedagog, filosof, biskup Jednoty bratrské.

1951

Hálkova 1945-1951 Vítězslav Hájek (1835-1874), český básník.

Schillergasse - Schillerova 1899-1945 Friedrich Schiller (1759-1805) německý básník a dramatik.

Gymnasialgasse - Gymnasijní 1877-1899 Gymnasijní - ulice vedla k budově gymnázia postavené v roce 1877 (dnes 1. ZŠ). V roce 1983 byla ulice prodloužena přes bývalé Vojtěšské náměstí, které bylo v tomto roce zrušeno.

77. KOŘENSKÉHO Josef Kořenský (1874-1938) český cestovatel a spisovatel.

1945

Humboldtova - Humboldtgasse 1935-1945 Alexander Humboldt (1769-1859), německý

²⁰ Volková J., Marek V.: Litoměřické ulice. Hostivice, Baron 2011

přírodovědec a cestovatel. V roce 1837 navštívil Litoměřice, byl zde hostem malíře Johanna Grusse staršího.

78. KOSMONAUTŮ K počtě těch, kteří se věnují výzkumu vesmíru.

1983

79. KOSTELNÍ NÁMĚSTÍ Malé prostranství za kostelem Všetech svatých, vzniklo na místě původního hřbitova. Zrušen roku 1970, ohradní zdi zbourány a vysazeny zde lípy. V roce 1824 byly vzácné náhrobní kameny použity k vybudování nové přístupové cesty k mostu, lípy poraženy a hřbitov zplanýrován. V roce 1844 zde znovu vysázeny lípy.

1945

Kirchenplatz - Kostelní náměstí 1889-1945

80. KOZINOVA Jan Sladký - Kozina (asi 1660-1695) český sedlák, jeden z vůdců povstání domazlických Chodů.

1945

Hofer Andreas Gasse - Ondřeje Hofera 1909-1945 Andres Hofer (1767-1810) vůdce povstalců v Tyrolsku proti Francouzům, zastřelen 1810.

81. KRAJSKÁ Vede k budově bývalého krajského úřadu, který byl v letech 1812-1862 umístěn v budově bývalého dominikánského kláštera.

1951

Vlkova 1945-1951 Vilém Vlk (1892-1942), (po přechodu na pravoslaví Viktor), plukovník pěchoty, ruský legionář. U druhého pěšího pluku sloužil od 29. února 1928 do 14. února 1935 jako velitel praporu. Za účast v odboji odsouzen stanným soudem v Praze k trestu smrti. Rozsudek vykonán 22. června 1942.

Kleine Kreisamtsgasse - Krajská ulička 19. století - 1945

Ober Rhade Gasse - Horní hradní ulice 18. století, zřejmě i dříve Hradní Vedla k bývalému litoměřickému hradu, později městskému dvoru.

Gerbergasse - Koželužská od počátku 18. století, možná i dříve Koželužská Zřejmě podle většího množství řemeslníků v této ulici.

82. KRÁTKÁ Obecný název, charakterizující vzhled ulice.

²¹ Volková J., Marek V.: Litoměřické ulice. Hostivice, Baron 2011

1971

U stadionu 1968 – 1971 Ulice vedla k nově vybudovanému sportovnímu stadionu.

83. KRUPKA Podle krupného mlýna, do loženého zde již ve středověku.

1945

Krupná - Kraupengasse, Graupengasse pojmenování doloženo už v polovině 16. století – 1945.

84. KŘEPKOVA Franz Křepek (1855-1936), starosta Litoměřic, tragicky zahynul při lovu tetřívků nedaleko Nového Boru za neobjasněných okolností.

1996

85. KŘÍŽÍKOVA František Křížík (1847-1911), český elektrotechnik a vynálezce.

1945

Funkegasse - Funkeho 1893-1945 JUDr. Alois Funke (1834-1911), starosta města v letech 1893-1911, zemský a říšský poslanec, fanatický germanizátor.

86. KŘÍŽOVÁ Podle kříže na rohu seminární zahrady, kolem něhož ulice vedla.

1945

Kreuzgasse - Křížová 80. léta 19. století – 1945

Zásada - Sasada,

Sasada Gasse středověk - 1880 Zásada - název středověké předměstské osady, později předměstí.

87. KUBELÍKOVA Jan Kubelík (1880-1940), český houslový virtuos.

1945

Comeniusgasse 1938-1945 Comenius - latinská forma jména Komenský.

Komenského - Komenskygasse 1932-1938 Jan Amos Komenský (1592-1670), český pedagog, filosof a biskup Jednoty bratrské.

89. KVĚTINOVÁ Obecný název.

1990

90. LABSKÁ Podle polohy ulice v blízkosti Labe. V letech 1956-58 byla při výstavbě dvoukolejné tratě a křižovatky Na Kocandě zbořena velká část původní Labské ulice.

²² Volková J., Marek V.: Litoměřické ulice. Hostivice, Baron 2011

1945

Elbstrasse - Labská 1880-1945

Untere Dubina, Fischerei - Dolní Dubina, Rybáře před 1880 Dubina a Rybáře - názvy středověkých předměstských osad, později předměstí.

91. LADOVA Josef Lada (1887-1957), český malíř a ilustrátor, spisovatel.

1990

Fortusové 1985-1990 Marie Alexandrovna Fortusová (1900-1975) - zpravodajská důstojnice Rudé armády, autorka knihy o poválečném hledání nacistické podzemní továrny Richard pod Radobýlem u Litoměřic.

92. LIBERECKÁ Podle polohy ulice u železniční tratě, postavené roku 1898, spojující Litoměřice s Libercem.

1945

Reichenbergerstrasse - Liberecká 1913-1945

93. LIDICKÁ Na paměť vyhlazení obce Lidice fašisty 10. června 1942.

1945

Josefa Klecanského - Josef Klezansky Gasse 1920-1945 Josef Klecanský (1788-1850), C.k. ministerský rada, C.k. prezident komise pro vyvazování pozemků v Čechách (po roce 1948), krajský hejtman Litoměřický v letech 1837-1848. Zasloužil se o zvelebení města, např. roku 1838 nechal na konci ulice, která byla roku 1839 pojmenována na jeho počest, prorazit hradbu a umožnit tím přímé spojení s nově vznikajícím předměstím (tzv. Štěpánská). V roce 1920 došlo k přejmenování Josefsgasse na ulici Josefa Klecanského, protože české obyvatelstvo se domnívalo, že ulice byla nazvána po císaři Josefu II.

Josefsgasse - Josefská 1839-1920

Bräuhausgasse - Pivovarská konec 18. století Podle směru ulice vedoucí k měšťanskému pivovaru, postavenému v roce 1765.

Hradní - Rhade Gasse Hradní - komunikace vedla ke středověkému hradu, který sloužil později jako městský dvůr, v letech 1767-86 byl přestavěn pro účely pivovaru.

Schloss Gasse středověk - 18. století

²³ Volková J., Marek V.: Litoměřické ulice. Hostivice, Baron 2011

94. LIPOVÁ Obecný název

1998

95. LIŠKOVA Karel Liška (1886-1918), organizátor čs. vojsk na západě, zastřelen pro protirakouskou propagandu.

1990

Dimitrovova 1951-1990 Jiří Dimitrov (1882-1949), bulharský komunistický politik a státník.

Ulice Generála Lišky 1945-1951

Západní - Westendstrasse 1937-1945 Západní - podle polohy nebo směru ulice.

Cihelní - Ziegelstrasse 1920-1937 V okolí ulice bylo několik cihelen.

Friedrichstrasse, Erzherzog Friedrichstrasse - Arcivévody Bedřicha asi 1900-1920

Arcivévoda Bedřich Habsburský (1856-1936), příslušník panovnického rodu Habsburků.

96. LODNÍ NÁMĚSTÍ Název odvozen podle polohy náměstí v blízkosti řeky a přístaviště.

1945

Schiffplatz - Lodní náměstí asi 1880-1945

Rybáře - Fischerei středověk - 1880 Rybáře - starý pomístní název předměstské osady, později předměstí.

97. LUČNÍ Obecný název.

1998

98. MACHAROVA Josef Svatopluk Machar (1864-1942), český básník a novinář.

1945

Langefahrt 1939-1945 Průběžná – obecný název.

99. MÁCHOVA Karel Hynek Mácha (1810-1836), český básník. V této ulici se nachází domek, v němž Mácha zemřel, dnes Památník Karla Hynka Máchy.

1945

Johannesstiege - Jánské schody 2. pol. 19. století – 1945 Jánské schody - strmá ulice, dříve schody, vedoucí kolem kaple sv. Jana Křtitele, postavené v roce 1677 Giuliem Broggiem na místě původního kostelíka. V roce 1863 neschůdné schody upraveny nákladem malíře Johanna Grusse.

²⁴ Volková J., Marek V.: Litoměřické ulice. Hostivice, Baron 2011

Dubina, Janov, Johannesvorstadt středověk 2. pol. 19. století Dubina - starý pomístní název předměstské osady, později předměstí. Janov, Jánské předměstí - podle kostelíka sv. Jana, připomínaného již ve 14. století.

100. MÁCHOVY SCHODY Karel Hynek Mácha (1810-1836), český básník. U schodů byla v roce 1936 postavena socha K. H. Máchy (autor Václav Blažek), za války ukryta v Bohušovicích nad Ohří, znovu postavena na původní místo v roce 1946 a roku 1986 přenesena na parkán.

1945

Gebhardtstrasse, Gebhardtsteg - Gebhartova ulice, Gebhartovy schody 1892-1945 Karl Gebhardt (1828-1897), majitel továrny na výrobu nábytku, v letech 1881-1890 starosta města.

Schulgasse, Schulstiege - Školní ulice, schody 1883-1892 Školní - v roce 1883 byla postavena velká budova dívčí školy (dnes 2. ZŠ Máchova), k níž byla z náměstí proražena ulička (zbořeny dva domy na náměstí) a postaveny schody, které spojily náměstí s předměstím Dubinou.

101. MALINOVÁ Obecný název.

2011

102. MÁNESOVA Josef Mánes (1820-1871), český malíř a ilustrátor.

1945

Dürergasse 1938-1945 Albrecht Dürer (1471-1528), německý malíř v období manýrismu.

Stránského - Stránskygasse 1930?-1938 Pavel Stránský ze Zapské Stránky (1583-1657), český dějepisec, mistr Karlovy univerzity, rektor latinské školy v Litoměřicích, městský písař, pobělohorský exulant.

103. MARIÁNSKÁ Mariánská - podle barokní sochy Panny Marie v blízkosti uličky.

1945

Mariengasse - Mariánská 1880 - 1945

Voldána - Woldana středověk - 1880 Voldána - staré pomístní jméno předměstské osady, později předměstí.

²⁵ Volková J., Marek V.: Litoměřické ulice. Hostivice, Baron 2011

104. MARIE MAJEROVÉ Marie Majerová (1882 – 1967), česká spisovatelka

1979

105. MARIE POMOCNÉ Ulice vedla ke kapličce zasvěcené Panně Marii Pomocné, postavené roku 1654 Bernardem Spinettim. V roce 1873 při stavbě nové silnice a železnice zbourána a postavena z původního materiálu na protější straně silnice. Ulice tvořila jádro stejnojmenného předměstí.

1945

Mariahilferstrasse - Marie Pomocné konec 17. století – 1945

106. MASARYKOVA Tomáš Garrigue Masaryk (1850-1937), filozof, univerzitní profesor, první prezident Československé republiky.

1990

Leninova 1945-1990 Vladimír Iljič Lenin (1870-1924), revolucionář.

Goebbelsstrasse 1938-1945 Dr. Josef Paul Goebbels (1897-1945), od roku 1933 říšský ministr propagandy a lidové osvěty, vedoucí říšské propagandy NSDAP.

Pokratická - Pokratitzerstrasse 1920-1938 Pokratická - podle směru ulice vedoucí do Pokratic. (čtvrť).

Franz Josef Strasse, Kaiser Franz Josef Strasse - Franze Josefa 1880-1920 Silnice postavena v roce 1878, kdy začala výstavba na tzv. benefičním poli (prostor kolem dnešní ulice Turgeněvovy a Šaldovy) a kdy byla v sousedství postavena budova nového gymnázia 1877.

Nach Pokratitz - Do Pokratic před 1880.

107. MERUŇKOVÁ Obecný název.

2004

108. MEZIBRANÍ Mezibraní - původně prostor mezi Dlouhou a Mosteckou branou, přeneseně pak ulička spojující Starou Mosteckou ulici s ulicí Vavříneckou.

1951

Mlýnské schody 1945-1951 Mlýnské schody - ulička zakončena několika schody, ústila na tzv. Vavřínecké schody, které vedly ke mlýnu postavenému v roce 1853.

Zwinger - (Mezibraní) pol. 18. století – 1945 česky mezihradbí

²⁶ Volková J., Marek V.: Litoměřické ulice. Hostivice, Baron 2011

109. MICHALOVICKÁ Podle směru silnice vedoucí do Michalovic.

1945

Michalsbergerstrasse - Michalovická před 1920-1945

Ziegelein - (Cihelny) konec 19. století-1920? Cihelny Ve 2. polovině 19. století v okolí vznikly cihelny.

110. MICHALSKÁ Ulice vedla ke kostelu sv. Michala, původně gotický, přestavěn 1672 -1687 Antoniem della Portou a J. D. Orsim. Zbořen v roce 1839.

1951

Vrchlického 1945-1951 Jaroslav Vrchlický (1853-1912), český básník.

Michaelsgasse - Michalská 2. pol. 17. století - 1945 Do roku 1877 se část ulice (mezi Krajskou a Pekařskou) nazývala Michaelsthorgasse - U Michalské brány.

Herrengasse - (Panská) ojedinele v 1. pol. 18. století.

111. MÍROVÉ NÁMĚSTÍ

1952

Masarykovo náměstí 1945-1952 Tomáš Garrigue Masaryk (1850-1937), filozof, univerzitní profesor, první prezident Československé republiky. Náměstí pojmenováno u příležitosti 85. narozenin tohoto vynikajícího státníka.

Adolf Hitler Ring 1938-1945 Adolf Hitler (1889-1945), nacistický politik, říšský kancléř a ideolog německého fašismu.

Masarykovo náměstí - Masaryk Platz 1935-1938.

Náměstí, Rynk - Stadtplatz, Ring, Platz, Marktplatz středověk – 1935.

Náměstí, prostor o rozloze necelé 2 ha, bylo již od 13. století jádrem města, kde se soustřeďoval veškerý obchod a trh. V roce 1836 bylo vydlážděno tzv. "kočičími hlavami".

112. MÍŘEJOVICKÁ Podle směru ulice na Mířejovice.

1979

113. MLÁDEŽNICKÁ Obecný název.

1975

²⁷ Volková J., Marek V.: Litoměřické ulice. Hostivice, Baron 2011

114. MLÉKOJEDSKÁ Název odvozen podle směru ulice vedoucí do Mlékojed, Prosmyk a dále do Lovosic. Ulici se začalo říkat Mlékojedská zřejmě už po roce 1945, úředně byl tento název přidělen v roce 1951.

1945, oficiálně 1951

Nach Mlikojed, Prosmyk, Lobositz 1938-1945.

Lovosická - Lobositzerstrasse 1930-1938.

Nach Mlikojed, Lobositz - Do Mlékojed, Lovosic před 1930.

115. MLÝNSKÁ Ulička v blízkosti bývalého Pokratického mlýna.

1963

116. MOSTECKÁ Podle směru ulice vedoucí na most, postavený v roce 1910.

1945

Brückengasse - Mostecká 19. století – 1945 Název se vyskytuje i v pramenech z 1. poloviny 19. století a to proto, že se ulicí začalo jezdit už na starý most, který ústil do Jezuitské ulice, protože se v těchto místech zbouráním Mostecké brány (1823) a postavením Jezuitských schodů (1828), podstatně změnila původní přístupová komunikace k mostu.

Dechanteigasse - Děkanská 18. a 19. století Podle děkanského úřadu v této ulici.

Farní - Pfarrgasse středověk - 18. století Původně v této ulici fara kostela Všech svatých, povýšena snad již ve středověku na zmíněné děkanství.

117. MOSTNÁ HORA Mostka, Mostná hora, Maskahora (stabilní katastr) - starý pomístní název odvozený údajně od místa, z něhož se bral materiál na stavbu mostu.

1945

Lauda Höhe 1938-1945 Theodor Lauda (1839-1921), ředitel litoměřické reálné školy, zasloužil se o zalesnění Mostky (1887).

Návrší svobody - Freiheitshöhe 1920-1938

Kaiser Franz Josefs Höhe - (Návrší Franze Josefa) 1898-1920 Vrch pojmenován po panujícím císaři k 50. výročí jeho panování v roce 1898. V roce 1910 byla na vrcholu postavena restaurace s rozhlednou.

Mostná hora - Brückenberg středověk – 1898

²⁸ Volková J., Marek V.: Litoměřické ulice. Hostivice, Baron 2011

118. MRÁZOVÁ Původní název Ulice Jiřího Mráze z Milešovky (později zkráceno). Mrázové z Milešovky - významná patricijská rodina renesančních Litoměřic. Jiří byl členem městské rady, roku 1537 měl dozor nad stavbou radnice a roku 1547 zastupoval město s padesáti dalšími měšťany před Ferdinandovým trestním tribunálem v Praze. Roku 1558 získal predikát "z Milešovky". Mrázové nabyli značného jmění a významného postavení. Jan Samuel dal na místě dvou starších domů postavit dům zvaný Pod bání (Kalich), v letech 1570-80 ho stavěl italský stavitel Ambrož Balli. Mrázové jako protestanti museli odejít po bělohorské bitvě ze země.

1945

Baschtagasse - Baštova 1908-1945 Johann Baschta (1836-1908), litoměřický podnikatel, dlouholetý ředitel akciové společnosti cihelen a vápenek v Litoměřicích.

119. NA BÍDNICI Podle směru k vrchu Bídnice (361 m n. m.).

1936

120. NA KOCANDĚ Kocanda - starý pomístní název označující tržiště mimo městské hradby, v pozdějších dobách zájezdní hostinec s přilehlou zástavbou.

1990

Rudé armády 1951-1990

Jiřího z Poděbrad 1945-1951 Jiří z Poděbrad (1420-1471), první zvolený český král (1458).

Langemarktstrasse 1938-1945 Langemark - městečko v Belgii, kde v roce 1914 zvítězila německá vojska v bitvě o Flandry.

Sedelská - Geltschbergstrasse 1920-1938 Sedelská - podle směru ulice na Sedlo, druhou nejvyšší horu Českého středohoří.

Kaiser Ferdinands Strasse - Ferdinandova, Císaře Ferdinanda 1880-1920 Ferdinand V. (1793-1875), císař rakouský a poslední korunovaný král český.

Nach Trnovan - Na Trnovany před 1880

121. NA MOSTKU Pojmenování podle mostku přes Pokratický potok.

1963

122. NA MÝTĚ Pojmenování podle polohy ulice poblíž výběžčí stanice,

²⁹ Volková J., Marek V.: Litoměřické ulice. Hostivice, Baron 2011

tzv. mýta, na důležité cestě do Lužice a Slezska.

1951

Polní 1945-1951 Podle polohy ulice.

Mautweg 1938-1945 Mautweg - die Maut (česky mýto).

Na Božce - In der Poschka 1936 - 1938 Božka - starý pomístní název předměstské osady.

Ulička vznikla ve třicátých letech 20. století jako přístupová cesta k lopatově cihelně.

123. NA VALECH Název odvozen podle polohy ulice sledující městské hradby, která vznikla zasypáním hradebních příkopů (valů).

1951

a) část od Dlouhé ulice k budově pošty: Třída 28. října 1945-1951 28. říjen - den vyhlášení samostatné Československé republiky (1918).

Hermann Göring Wall 1938-1945 Hermann Göring (1893-1946), německý nacistický maršál letectva a ministr obrany.

Wallstrasse - Na Valech 1880-1938

Josefsvorstadt (Josefské předměstí) 2. pol. 19. století – 1880 Pojmenováno na počest Josefa Klecanského (1788-1850), významného politika a státníka, který byl v letech 1837-1848 krajským hejtmanem v Litoměřicích. Nechal zasypat hradní příkop a vysázet sady (1845), které v letech 1880-1945 nesly název Klezansky Anlagen - Klecanského sady. Za zasypanými příkopy začalo vznikat od roku 1836 nové předměstí.

b) část od pošty k Masarykově ulici:

Třída 28. října - viz a)

Hermann Göring Wall- viz a)

Bertholdova - Bertholdstrasse 1920-1938 Vincenc Berthold (1796-1868), právní zástupce města, zasloužil se o rozvoj a zkrášlení města a okolí.

Stephansstrasse - Štěpánská 1880-1920 Štěpán Habsburský (1817-1867), arcivévoda, příslušník panovnického rodu Habsburků. Roku 1841 navštívil Litoměřice.

Stephansvorstadt - Štěpánské předměstí 1847-1880 V roce 1839 byla postavena nová silnice do Pokratic, ke stavbě bylo použito kamene ze zbořeného kostela sv. Michala. Podle této ulice

³⁰ Volková J., Marek V.: Litoměřické ulice. Hostivice, Baron 2011

začalo vznikat nové předměstí, které bylo na počest návštěvy arcivévody Štěpána nazváno Štěpánské.

124. NA VINICI Název odvozen podle vinic, které bývaly v širokém okolí.

1945

Viničná - Weinberggasse 1920-1945

Eugen Prinz Gasse - Prince Evžena 1909-1920 Eugen, princ Savoyský (1663-1736), rakouský polní maršálek.

125. NA VYHLÍDCE Obecný název podle polohy ulice.

1963

126. NA VÝSLUNÍ Obecný název podle polohy ulice.

1963

127. NÁDRAŽNÍ Silnice vedla k prvnímu litoměřickému nádraží postavenému v roce 1873 (provoz na trati zahájen 1874). Dnes budova Dolního nádraží.

1945 oficiálně 1951

Grenzlandstrasse 1938-1945 Grenzlandstrasse - Pohraniční ulice, v její blízkosti procházela hranice mezi Sudety a Protektorátem.

Bahnhofstrasse - Nádražní 1874 - 1938

Třeboutická - podle směru ulice na Třeboutice. Před rokem 1874 se celá ulice nazývala Třeboutická, po postavení nádraží se část města k nádraží nazývala Nádražní, za nádražím pak zůstávala Třeboutická. Od roku 1945 se obě části spojily pod název Nádražní.

128. NAVRÁTILOVA Josef Navrátil (1798-1865), český malíř.

1976

129. NEMOCNIČNÍ Ulice vedoucí k nemocnici postavené v roce 1875 v tzv. lehmgrube (dnes chirurgické oddělení).

1945

Spitalgasse - Nemocniční 1880 – 1945

130. NERUDOVA Jan Neruda (1834-1891), český básník, spisovatel a novinář.

1945

³¹ Volková J., Marek V.: Litoměřické ulice. Hostivice, Baron 2011

Hillegasse - Hilleho okolo 1900-1945 Augustin Bartolomeus Hille (1786-1865), v letech 1832-1865 litoměřický biskup. Zakladatel a mecenáš tzv. Mariánské nemocnice, postavené 1845 (dnes internát Střední pedagogické školy J. H. Pestalozziho).

131. NEUMANNOVA Stanislav Kostka Neumann (1875-1947), český básník a publicista.

1945

Stiftergasse - Stifterova 1913-1945 Adalbert Stifter (1805-1868), sudetoněmecký básník.

132. NEZVALOVA Vítězslav Nezval (1900-1958), český básník.

1945

Waltra z Vogelweide - Vogelweide Walter Gasse 1930-1945 Waltr z Vogelweide (13. století), středověký minesänger.

133. NOVOBRANSKÁ Název podle směru ulice vedoucí k Nové bráně, dříve Cínařské (zbořena 1831).

1951

Koněvova 1945-1951 Ivan Stěpanovič Koněv (1897-1973), maršál SSSR, velitel vojsk, která v květnu 1945 osvobodila Prahu.

Neuthorgasse - Novobranská 18. století-1945

Cínařská - Zinngiessergasse středověk-18. století Cínařská - název odvozen buď podle většího počtu cínařů usdlých ve středověku v této ulici, nebo podle jména významné měšťanské rodiny, mající majetek v této ulici.

134. ODBOJE Důvodem změny bylo hlavně zkrácení názvu, ale i to, aby byla vzdána pocta účastníkům nejen I. a II., ale i III. odboje.

1990

Protifašistických bojovníků 1985-1990 Na počest všech, kteří republiku vlastní obětí pomohli vytvořit a udržet.

135. OKRUŽNÍ Název odvozen podle polohy ulice vedoucí souběžně s městskými hradbami.

1951

Švecova 1945 – 1951 Josef Jiří Švec (1883-1918), plukovník československých legií v Rusku.

Wotrubagasse - Wotrubova 1880 - 1945 Johann Wobruha (1803-1874), litoměřický rodák,

³² Volková J., Marek V.: Litoměřické ulice. Hostivice, Baron 2011

lékař, v letech 1849-1862 starosta města.

Bräuhausgasse, Untere Bräuhausgasse - (Pivovarská), (Dolní Pivovarská) Pivovarská - ulice 19. století – 1880. Vedla k měšťanskému pivovaru. Protože dnešní ulici Lidické se též říkalo Pivovarská, byla pro rozlišení někdy označována jako Dolní Pivovarská. Do konce 19. století (do doby rozšíření pivovaru) existovala ještě ulička zvaná Horní Pivovarská (Obere Bräuhausgasse), která vedla z dnešního Tyršova náměstí podél starého pivovaru do uličky Krajské.

Fleischbankgasse - Masné krámy - stávaly v této ulici v 18. století.

18. století

136. OPUKOVÁ Podle zdejšího podloží složeného z jílovců a slínovců.

2011

137. OŘECHOVÁ Obecný název.

1990

138. OSTROVNÍ Název odvozen podle směru ulice vedoucí na Střelecký ostrov.

1951

Štroblova 1945-1951

Alois Štrobl (1894-1942), podplukovník pěchoty, ruský legionář. U 2. pěšího pluku v Litoměřicích sloužil od jeho vzniku do 14. června 1936. Pro odbojovou činnost zřejmě popraven.

Inselgasse - Ostrovní do roku 1880, poté 1880 – 1945 trvale Mariahilfsvorstadt - Předměstí Marie Pomocné též v době 18. století – 1880 střídavě s pojmenováním Ostrovní. Jinak název podle kapličky postavené roku 1654 a zasvěcené Panně Marii Pomocné.

139. OSVOBOZENÍ

1963

Třída velikého Stalina, Stalinova 1945-1963 Josef Vissarionovič Stalin (1881-1953), vlastním jménem Džugašvili, vrchní velitel sovětských vojsk ve 2. světové válce a předseda rady ministrů SSSR. Na XX. Sjezdu KSSS odhaleny jeho zločiny. Odstraněny pomníky i názvy ulic.

³³ Volková J., Marek V.: Litoměřické ulice. Hostivice, Baron 2011

Mareschgasse - Mareschova 1880-1945 Johan Maresch (1806-1879), litoměřický rodák, školní rada, jeho zásluhou vybudován v Litoměřicích ústav pro výchovu učitelů "Pedagogium". Původně, v roce 1880, se název Mareschgasse vztahoval jen na úsek od ulice Na Valech k ulici Rooseveltově. V roce 1904 byla Mareschgasse prodloužena k trati dnešního horního vlakového nádraží. Úsek za tratí byl nazván Lauda Zeile - Laudova cesta. Po roce 1945 byla pod název Stalinova zahrnuta ulice Mareschova i Laudova. V roce 1963 opět ulice rozdělena na Osvobození a Sokolovskou, viz dále.

140. PALACKÉHO František Palacký (1798-1876), český historiograf a politik.

1945

Hennevogelova - Hennevogelstrasse 1920-1945 Johan Wilhelm Hennevogel (1727-1790), litoměřický rodák, významný řezbář a mramorář.

Bismarckstrasse - Bismarckova 1898-1920 Otto von Bismarck (1815-1898), německý politik a státník.

141. PALACHOVA (11. 8. 1948-19. 1. 1969), student Filozofické fakulty UK, který se na Václavském náměstí dne 16. ledna 1969 upálil. Protestoval proti společnosti, která se pasivně a dobrovolně smiřovala s okupací Československa sovětskou armádou a armádami ostatních států Varšavské smlouvy dne 21. srpna 1968.

1990

Koněvova 1951 – 1990 Ivan Stěpanovič Koněv (1897-1973), maršál Sovětského svazu, v roce 1970 hrdina ČSSR.

Rooseveltova 1945-1951 Franklin Delano Roosevelt (1882-1945), severoamerický státník a politik.

Pestalozziho - Pestalozzistrasse 1920 - 1945 Johann Heinrich Pestalozzi (1746-1827), švýcarský pedagogický reformátor a filozof.

Elisabethstrasse - Alžbětina 1893-1920 Alžběta Bavorská (1837-1898), manželka rakouského císaře Františka Josefa I. V roce 1945 se ulice, zřejmě velmi krátce, jmenovala Komenského. Koncem roku 1945 zůstal název Komenského jen pro část ulice (od ústí ulice Resslovy k ulici Masarykově), zbývající část dostala pojmenování

³⁴ Volková J., Marek V.: Litoměřické ulice. Hostivice, Baron 2011

Rooseveltova. V roce 1951 se obě části opět spojily pod společným názvem Koněvova.

142. PEKAŘSKÁ Název odvozen zřejmě podle většího počtu řemeslníků této profese soustředěných v okolí ulice.

1951

Štefánikova 1945-1951 Milan Rastislav Štefánik (1880-1919), generál francouzské armády, jeden z vedoucích představitelů československého zahraničního odboje za 1. světové války.

Bäckergasse - Pekařská pol. 19. století – 1945

Kirchhofgasse Hřbitovní konec 18. stol. - pol. 19. stol. Hřbitovní - Cesta vedla ke hřbitovu založenému v roce 1790 na tzv. "Pollabe".

143. PÍSEČNÝ OSTROV Sandinsel - Písečný ostrov od počátku 19. století. Ještě v 18. století bylo v okolí města více různě velkých ostrovů. Na plánu z roku 1780 se vyskytuje ostrov s názvem Sandinsel, ale jde o jiný ostrov, dnes již neexistující. Na plánu z roku 1744 jsou na místě dnešního Písečného ostrova ostrovy dva - Kleine Insel a Jesuiteninsel (Malý a Jezuitský ostrov). Od 19. století je na tomto místě již ostrov pouze jeden s názvem Sandinsel - Písečný ostrov.

1945

144. PLATANOVÁ Obecný název.

2005

145. PLEŠIVECKÁ Pojmenování podle směru cesty na vrch Plešivec (509 m n. m.).

1945

Eisbergstrasse - Plešivecká počátek 20. století - 1945

146. POBŘEŽNÍ Název odvozen podle směru cesty podélabského břehu.

1951

Rybáře 1945 – 1951. Podle polohy ulice v bývalém předměstí zvaném Rybáře.

Elbelande 1938-1945 Okupační název - na jednom plánu z doby okupace též název ulice "Lachwerder".

Elbeguai - Nábřeží asi 1880-1938

147. POD STRÁNÍ Obecný název podle polohy ulice.

³⁵ Volková J., Marek V.: Litoměřické ulice. Hostivice, Baron 2011

1963

148. POD VINICÍ Obecný název podle polohy ulice.

1963

149. POKRATICKÁ Podle směru cesty do Pokratic a vedoucí původně samostatnou obcí Pokratice.

1951

Donkova 1945-1951 Edmund Donek (1870-1944), kapitán československé armády, náměstek starosty 1920-1938, vlastivědný pracovník.

Goebbelsstrasse 1938-1945 Josef Goebbels (1897-1945), německý nacistický politik a ideolog.

Pokratická - Pokratitzerstrasse 1920-1938

Kaiser Franz Josefs Strasse - Císaře Františka Josefa 1880-1920 Franz Josef I. (1830-1916), císař Rakousko-Uherska.

Nach Pokratitz - Do Pokratic před 1880

V období 1880 - 1945 se všechna pojmenování vztahovala na ulici, která začínala u ulice Na Valech a pokračovala přes trať Horního nádraží do Pokratic. Po roce 1945 byla část k trati nazvána Leninova, za tratí potom Donkova, která byla v roce 1951 přejmenována na Pokratickou.

150. POLNÍ Obecný název podle polohy ulice.

1960

151. PRAŽSKÁ Podle hlavního města státu.

1945

Magdeburgerstrasse - Magdeburská 1913-1945 Nová ulice dostala název Magdeburská podle města Magdeburku, jehož středověkým právním řádem se Litoměřice řídily a staly se odvolací stolicí pro města v Čechách, řídící se tímto právem. Byly zde postaveny nové budovy soudu a věznice (1909).

152. PURKYŇOVA Jan Evangelista Purkyně (1787-1869), přírodovědec a filozof, národní buditel.

³⁶ Volková J., Marek V.: Litoměřické ulice. Hostivice, Baron 2011

1972

153. RAISOVA Karel Václav Rais (1859-1926), český spisovatel.

1945

Eschenbachova - Eschenbachgasse 1928-1945 Ulrich von Eschenbach (13. století), středověký básník, oslavil jako první litoměřické víno (1228).

154. RESSLOVA Josef Ressel (1793-1857), český vědec, vynálezce lodního šroubu.

1945

Kudlichstrasse - Kudlichova 1898-1945 Dr. Hans Kudlich (1823-1917), rakouský protislovanský politik.

155. REVOLUČNÍ Pojmenování na počest "Vítězného" února 1948.

1983

Bratří Grégrů 1945 – 1983 Julius Grégr (1831-1896), politik a novinář, vydavatel Národních listů. Eduard Grégr (1827-1907), lékař, přední český politik.

Meinertgasse - Meinertova 1913-1945 Josef Georg Meinert (1775-1844), litoměřický rodák, spisovatel, profesor estetiky na Pražské univerzitě.

Im Stadtwäldchen V městském lesíku před rokem 1913 V 19. století býval na levém břehu Pokratického potoka.

156. ROOSEVELTOVA Franklin Delano Roosevelt (1882-1945), americký státník a politik.

1951

Revoluční 1948 - 1951 Pojmenování na počest "Vítězného" února 1948.

Churchillova 1945 - 1948 Spencer Winston Churchill (1874-1965), anglický státník.

Lippertgasse - Lipertova 1898-1945 Julius Lippert (1839-1909), politik, historik, autor Geschichte von Leitmeritz (Dějiny Litoměřic).

Feldgasse - Polní 1880-1898 Obecný název podle charakteru místa.

V roce 1951 připojena k dnešní ulici Rooseveltově ulice Stroupežnického, která tímto de facto zanikla.

157. RŮŽOVKA Starý pomístní název, který se vztahoval na bývalý hospodářský dvůr (připomínaný už v 16. století) s přilehlými budovami. Dnešní ulice nesoucí tento název

³⁷ Volková J., Marek V.: Litoměřické ulice. Hostivice, Baron 2011

vznikla až výstavbou sídliště v letech 1962-68. Podle údaje v kronice byla v roce 1962 přejmenována ulice "Bezejmenná" na Růžovku, na plánech ze starší doby se však žádná Bezejmenná ulice nevyskytuje.

1945 (1962)

Scheuerhof - Růžovka 1880-1945

158. RYBÁŘSKÉ NÁMĚSTÍ Podle středověkého předměstí Rybáře.

1945

Fischerplatz - Rybářské náměstí 1880 -1945

Rybáře – Fischerei středověk – 1880

159. RYBÁŘSKÉ SCHODY Podle polohy ke dřívějšímu předměstí Rybáře.

1945

Fischerstiege (Rybářské schody) od 90. let 19. století – 1945

Fischerei (Rybáře) před 1890

160. SADOVÁ Název odvozen podle polohy ulice v sadech.

1968

161. SAMO TOMÁŠKA Samo Tomášik (1813-1887), slovenský básník a historik.

1945

Bertholdgasse 1938-1945 Vincenc Berthold (1796-1868), městský radní, právní zástupce města.

Palackého - Palackygasse 1936-1938 František Palacký (1798-1876), český historiograf a politik.

V období asi 1946 - 1951 se část ulice (od Dalimilovy k Dykově) nazývala Prokopa Holého.

162. SÁMOVA Sám (7. století), francký kupec, sjednotitel Slovanů a zakladatel první velké slovanské říše.

1945

Marbodgasse - Marobudova 1913 - 1945 Marobud (okolo počátku našeho letopočtu), vůdce germánského kmene Markomanů, sjednotitel několika germánských kmenů a zakladatel první germánské říše.

³⁸ Volková J., Marek V.: Litoměřické ulice. Hostivice, Baron 2011

V roce 1951 navrženo přejmenování ulice na Prokopa Holého, které nebylo realizováno.

163. SEIFERTOVA Seifert Jaroslav (1907-1986), básník, spisovatel, překladatel, 1984 Nobelova cena za literaturu.

1990

Vladimířská 1982 - 1990 Vladiměř - město v Rusku (dříve SSSR). V 70. letech uzavřel zdejší okres tzv. družbu s Vladimírskou oblastí.

164. SKALICKÁ Přejmenování podle směru cesty do obce Skalice.

1963

165. SLÁDKOVA Josef Václav Sládek (1845-1912), český básník.

1945

Schloglgasse - Schloglova 1903-1945 Karl Schlogl (1835-1904), místodržitel, rada, zasloužil se o rozvoj města.

166. SLAVÍČKOVA Antonín Slavíček (1870-1910), český malíř.

1963

167. SLUNEČNÍ Obecný název.

1995

168. SMETANOVA Bedřich Smetana (1824-1884), český hudební skladatel.

1945

Mozartgasse - Mozartova 1913 - 1945 Wolfgang Amadeus Mozart (1756-1791), rakouský hudební skladatel.

169. SOKOLOVSKÁ Podle ukrajinské obce Sokolovo u Charkova, kde roku 1943 zasáhla do bojů s fašisty čs. vojenská jednotka.

1963

Stalinova 1945-1963 Josef Vissarionovič Stalin (1881-1953), vlastním jménem Džugašvili, vrchní velitel sovětských vojsk ve Druhé světové válce, předseda rady ministrů SSSR. Na XX. Sjezdu KSSS v roce 1963 odhaleny jeho zločiny, odstraňovány pomníky a přejmenovány ulice.

Laudazeile - Laudova cesta 1904 – 1945 Teodor Lauda (1839-1921), ředitel litoměřické

³⁹ Volková J., Marek V.: Litoměřické ulice. Hostivice, Baron 2011

reálky, zasloužil se o zalesnění Mostné hory.

170. SOKOLSKÁ Ulice vedoucí k sokolovně v Pokraticích.

1963

171. SOVOVA Antonín Sova (1864-1928), český básník.

1945

Schulgasse - Školní 1920-1945 Podle polohy ulice u školní budovy (vyšší reálná škola postavena roku 1865).

Elisabethstrasse - Alžbětina 1893-1920 Alžběta Bavorská (1837-1898), manželka rakouského císaře Františka Josefa I.

172. SPOJOVACÍ Obecný název.

1962

173. STAVBAŘŮ Obecný název.

1983

174. STRÁNSKÉHO Pavel Stránský ze Zápské Stránky (1583-1657), český dějepisec, rektor latinské školy v Litoměřicích a městský písař, mistr Pražské university.

1945

Gutenbergstrasse - Gutenbergova 1909-1945 Jan Gutenberg (1397-1468), vynálezce knihtisku z Mohuče (Mainz) v Německu.

Zu den Ziegelein - 80. léta 19. století - 1909 Podle cihelen, které vznikly v tomto prostoru ve 2. polovině 19. století, v roce 1870 se sdružily v Akciovou cihelnu.

175. STŘELECKÝ OSTROV Na plánu z roku 1744 jsou na místě dnešního Střeleckého ostrova ostrovy tři s názvy Grosse, Fasan a Kleine Insel (Velký, Bažantí a Malý ostrov). Na plánu z roku 1780 jsou ostrovy stále tři s těmito názvy: Fasan, Mlikojeder a malý nepojmenovaný ostrůvek. V jiných pramenech je místo Mlikojeder jmenován Mühlinsel (Mlýnský ostrov).

V roce 1789 bylo na největším z těchto ostrovů - Bažantím, zřízeno místo pro střelnici a od té doby se zřejmě nazývá Střelecký - Schützeninsel. Pramen z počátku 19. století uvádí ještě ostrovy dva s názvy Schützeninsel a Brunninsel (Studniční), potom zřejmě došlo

⁴⁰ Volková J., Marek V.: Litoměřické ulice. Hostivice, Baron 2011

ke spojení v jediný ostrov, zvaný Střelecký. V roce 1827 byla na tomto ostrově postavena střelnice.

1945

Schützeninsel - Střelecký ostrov od "sjednocení ostrova" asi na počátku 20. století do roku 1945

Fasan Insel - Bažantí ostrov 18. století

176. SVATOJIŘSKÁ Podle směru ulice vedoucí k bývalému kostelíku sv. Jiří (farní kostelík v rybářské čtvrti, raně gotický, zbořen 1870).

1945

Georgsgasse - Jiřská 1880 – 1945

Rybáře - Fischerei středověk – 1880 název původního předměstí

177. SVATOVÁCLAVSKÁ Pojmenování podle kostelíka sv. Václava, původně snad raně gotického, přestavěného v letech 1714-16 Octavianem Broggiem. V roce 1945 byly uličky Velká a Malá Václavská spojeny pod název Svatováclavská.

1945

Grosse Wenzelsgasse - Velká Václavská 1880 – 1945

Václavské předměstí- Wenzelsvorstadt středověk – 1880

Set. Wenzel - Svatý Václav středověk Před úředním pojmenováním v roce 1880 se říkalo zástavbě kolem kostelíka Svatý Václav nebo Svatováclavské předměstí.

178. SVOJSÍKOVA Antonín Benjamín Svojsík (1876-1938), pedagog a tělovýchovný pracovník, zakladatel českého skautingu.

1990

Pionýrská 1951-1990 Podle masové dětské organizace, do níž vstupovala mládež v době komunismu.

Habrmanova 1945-1951 Gustav Habrman (1864-1932), český politik a novinář, v letech 1918-1920 ministr školství.

Schubertova - Schubertgasse 1938-1945 Franz Schubert (1797-1825), rakouský hudební skladatel.

⁴¹ Volková J., Marek V.: Litoměřické ulice. Hostivice, Baron 2011

179. ŠAFAŘÍKOVA Pavel Josef Šafařík (1795-1861), slovenský vědec, literární kritik, spisovatel a básník.

1945

Lachmannova - Lachmannngasse 1930-1945 Emanuel Lachmann (1847-1912), hudebník, zakladatel litoměřické orchestrální školy.

180. ŠALDOVA František Xaver Šalda (1867-1937), český literární kritik a básník.

1945

Willmannova - Willmannngasse 1920-1945 Otto Willman (1839-1920), německý filozof a pedagog, zemřel v Litoměřicích.

Gisela Gasse - (Giselina ulice) 1880-1920 Gisela Habsburská (1856-1932), rakousko-uherská korunní princezna, dcera císaře Františka Josefa I.

181. ŠEŘÍKOVÁ Obecný název.

1995

182. ŠKRÉTOVA Karel Škréta (1610-1674), český barokní malíř.

1983

183. ŠKROUPOVA František Škroup (1801-1862), český hudební skladatel.

1945

Beethovenova - Beethovengasse 1928 – 1945 Ludwig van Beethoven (1770-1827), německý hudební skladatel.

184. ŠPÁLOVA Václav Špála (1885-1946), český malíř.

1983

185. ŠTURSOVA Jan Štursa (1880-1925), český sochař.

1945

Watznauerova - Watznauergasse okolo 1925-1945 Dr. Filip Watznauer (1853-1929), profesor litoměřické reálky, v letech 1914-1918 starosta města.

186. ŠVABINSKÉHO Max Švabinský (1873-1962), český malíř a grafik.

1963

187. ŠVERMOVA Jan Šverma (1901-1944), komunistický novinář.

⁴² Volková J., Marek V.: Litoměřické ulice. Hostivice, Baron 2011

1945

Elbschlossstrasse - Labskozámecká 1889 – 1945 ulice vedla k bývalému akciovému pivovaru (Elbschlossbrauhaus - Labskozámecký pivovar) postavenému v roce 1860.

Kirchhofgasse, Friedhofgasse - Hřbitovní počátek 19. století-1889 Podle směru silnice ke hřbitovu, který byl založen roku 1790.

188. ŠVESTKOVÁ Obecný název.

2007

189. TEPLICKÁ Podle polohy ulice směřující k železniční trati do Teplic, postavené v roce 1898.

1945

Teplitzer Gasse - Teplická 1913-1945

190. TOLSTÉHO Lev Nikolajevič Tolstoj (1828-1910), ruský spisovatel a filozof.

1945

Goethegasse - Goetheho 1913-1945 Ulice byla projektovaná a pojmenovaná už v roce 1913, v roce 1929 tam stál pouze jediný rohový dům zvaný Johannahof. Zcela proražena (až na ulici Na Valech) byla tato ulice až v roce 1933.

191. TOPOLČIANSKÁ Podle slovenské obce Topolčianky.

1968

192. TRNKOVÁ Obecný název.

2007

193. TŘEBÍZSKÉHO Václav Beneš Třebízský (1849-1884), český spisovatel.

1945

Eypertgasse - Eypertova 1903 – 1945 Johann Eypert (1831-1903) stavební rada, zasloužil se o výstavbu města, odkázal nadaci pro místní chudé.

194. TURGENĚVOVA Ivan Sergejevič Turgeněv (1818-1833), ruský spisovatel.

1945

Fleischergasse - Fleischerova 1880 – 1945 Dr. Alexander Fleischer (1806 - 1883), lékař, v letech 1862-1881 starosta města.

⁴³ Volková J., Marek V.: Litoměřické ulice. Hostivice, Baron 2011

Lichtengasse – Světlá 1870 – 1880. Obecný název pro nově vzniklou širokou komunikaci.

195. TURISTICKÁ Obecný název.

1945

196. TURISTICKÁ CESTA Obecný název.

1945

197. TYLOVA Josef Kajetán Tyl (1808-1856), český dramatik, herec a spisovatel, národní buditel.

1945

Grillparzergasse - Grillparzerova 1904 - 1945 Franz Grillparzer (1791-1872), rakouský básník.

198. TYRŠOVO NÁMESTÍ Dr. Miroslav Tyrš (1832-1884), český historik a estetik, zakladatel Sokola. V roce 1891 byl Hrádek (Hradahof) přestavěn na katolický spolkový dům, který v roce 1936 koupila Česká obec sokolská. Ještě po převratu 1948 sloužil sál na Hrádku jako sokolská tělocvična.

1945

Burgplatz - Hradní náměstí 1904-1945

Rade, Radeplatz, Hradeplatz - různé zkomoleniny českého "hrad" 19. století. Hradní náměstí - podle královského hradu, postaveného v letech 1351-59. Později připadl hrad městu a sloužil jako městský dvůr, roku 1767 zde město umístilo pivovar, později sladovnu.

Kleines Ringel - Malé náměstí 18. století. Název měl pomoci rozlišovat prostor před hradem od velkého městského náměstí. Roku 1861 náměstí regulováno.

199. TYRŠŮV MOST Dr. Miroslav Tyrš (1832-1884), český historik a estetik, zakladatel Sokola.

1945

Konrád Henlein Brücke 1938-1945 Konrád Henlein (1898-1945), německý nacistický politik, vůdce Sudetoněmecké strany, 1939-1945 říšský místodržící v tzv. Sudetech.

Reichbrücke - rovněž na plánech z doby okupace. Říšský most, název měl demonstrovat připojení Sudet k Říši. Těsně za mostem procházela hranice mezi Protektorátem a Sudety.

⁴⁴ Volková J., Marek V.: Litoměřické ulice. Hostivice, Baron 2011

Franz Josef Brücke - Most Františka Josefa 1910 - 1920. František Josef I. (1830-1916), rakouský císař, po něm nazván nový most, postavený 1910.

200. U KAPLIČKY Název odvozen od polohy ulice.

1990

Gottwaldova 1985-1990 Klement Gottwald (1896-1953), politik, čtvrtý československý prezident (první komunistický) v letech 1948-1953.

201. U KATOVNY Ulice vedla ke katovně, postavené na počátku 18. století. Tato hrázdná stavba je dnes jediným dokladem předměstské architektury. Nejznámější litoměřická katovská rodina byli Ledvinové.

1990

Rudých průkopníků 1970-1990 Rudí průkopníci - mládežnické oddíly, organizující proletářské děti.

Svojsíkova 1968-1970 Antonín Svojsík (1876-1938), pedagog a tělovýchovný pracovník, zakladatel českého skautingu. V bývalé katovně bývala skautská klubovna.

Kreuzgasse - Křížová 1945-1968 podle starého kříže ve zdi seminární zahrady, kolem něž ulice prochází. Dnešní ulice vznikla roku 1968 oddělením části Křížové ulice a dostala samostatný název.

202. U LÁVKY Obecný název podle polohy ulice u lávky přes Pokratický potok.

1963

203. U MEDULÁNKY Podle potoka Medulánka.

1998

204. U POTOKA Obecný název podle polohy ulice u Pokratického potoka.

1963

205. U PRAMENE Název odvozen od zde vyvěrajících pramenů.

1945

Quellengasse - U pramene 1889 – 1945

Rybáře - Fischerei středověk – 1889. V tomto místě stál obecní haltýř (místo k dočasnému uchovávání nalovených ryb), který byl prameny napájen.

⁴⁵ Volková J., Marek V.: Litoměřické ulice. Hostivice, Baron 2011

206. U STADIONU Podle polohy ulice u sportovního areálu.

1971

207. U STATKU Podle polohy ulice u bývalého hospodářského statku v Pokraticích (zbourán při výstavbě sídliště).

1963

208. U STUDNĚ Cesta vedla k tzv. Vojtěšským pramenům na předměstí Zásada. Název "Vojtěšské" podle tamního bývalého farního kostela sv. Vojtěcha. (Původně gotický, přestavěn 1703-08 Octavianem Broggiem).

1945

Brunnensteg (U studně) 1880 - 1945

Zásada - Sasada středověk – 1880

209. U ŠKOLY Podle polohy ulice u bývalé školy v Pokraticích.

1963

210. U TRATI Podle polohy ulice pod nemocnicí nad žitenickými závorami.

1990

211. ULICE 28. ŘÍJNA Na počest vyhlášení první Československé republiky.

1951

Rašínova 1945-1951 Alois Rašín (1867-1923), český politik a ministr.

Ritschelgasse - Ritschelova 1903-1945 Johann Nepomuk Ritschel (7), asi 1819 přišel z Kutné Hory (zde městský radní), v letech 1820-27 královský purkmistr města Litoměřic, 1825 čestný občan města. V letech 1822-23 probojoval ve městě očkování proti černým neštovicím.

212. ULICE 5. KVĚTNA Na počest dne vypuknutí pražského povstání v roce 1945.

1945

Manzergasse - Manzerova 1899-1945 Josef Dionýz Manzer (1808-1882), hudební skladatel, pedagog, působil na litoměřickém učitelském ústavu.

Kaminfegergasse nebo také Rauchfangkehrergasse – Kominická počátek 19. století – 1889 Zřejmě se druhého výrazu přestalo používat pro obtížnější výslovnost. Název ulice zřejmě

⁴⁶ Volková J., Marek V.: Litoměřické ulice. Hostivice, Baron 2011

podle většího počtu řemeslníků této profese, soustředěných v této ulici. Původní ulice vedla od náměstí jen k ulici Okružní, na počátku 20. století byla prodloužena okolo vojenského velitelství (postaveno 1909).

213. V ZAHŘÁDKÁCH Obecný název podle polohy ulice.

1983

214. VÁCLAVSKÁ Pojmenování podle kostelíka sv. Václava, původně snad raně gotický, přestavěn v letech 1714-16 Octavianem Broggiem.

2000

Kleine Wenzelsgasse - Malá Václavská 1880-1945

Václavské předměstí - Wenzelsvorstadt středověk-1880

Set. Wenzel - Svatý Václav středověk

V roce 1945 byly uličky Velká a Malá Václavská spojeny pod název Svatováclavská, v roce 2000 se původní Malá Václavská opět vyčlenila pod názvem Václavská.

215. VÁCLAVSKÉ NÁMĚSTÍ Podle kostelíka sv. Václava. Původně gotický, přestavěn 1714 - 16 Octaviem Broggiem

1945

Wenzelsplatz - Václavské náměstí

1889-1945

Set. Wenzel, Wenzelsvorstadt - Svatý Václav, Václavské předměstí.

216. VANČUROVA Vladislav Vančura (1891-1942), lékař, český spisovatel, popravený nacisty.

1945

Klutschakgasse - Klutschakova 1904-1945 Robert Klutschak (1823-1903), přírodopisec, vynikající znalec Českého středohoří, profesor litoměřického gymnázia. Ulice mohla být pojmenována i po Jindřichu Klutschakovi (1821-1908), bratru předešlého, který byl vynikající filolog a přírodopisec, dlouholetý ředitel litoměřického gymnázia. Oba původně pocházeli z české vlastenecké rodiny.

217. VAVŘINECKÁ Název odvozen podle směru ulice ke kostelu sv. Vavřince.

⁴⁷ Volková J., Marek V.: Litoměřické ulice. Hostivice, Baron 2011

Původně gotický kostelík přestavěn barokně v polovině 18. století, za Josefa II. zrušen, v roce 1852 přestavěn na dívčí řádovou školu.

1951

Míchalova 1945-1951 Antonín Míchal (1863-1933), učitel na české matiční škole, vlastivědný pracovník.

Laurenzigasse - Vavřinecká 17. století – 1945

Leinwebergasse - Plátenická ojedíněle v 18. století Zřejmě podle většího počtu řemeslníků této profese soustředěných v prostoru ulice.

218. VEITOVA Václav Jindřich Veit (1806-1864), česko-německý hudební skladatel, zemřel v Litoměřicích.

1951

Šlajsova 1945-1951 Josef Šlajs (1889-1942) plukovník in memoriam, ruský legionář, u 2. pěšího pluku v Litoměřicích působil od 31. ledna 1932 do okupace jako velitel praporu, v roce 1939 zatčen gestapem, zemřel 28. dubna 1942 v Osvětimi.

Veitgase - Veitova 1913-1945

219. VELKÁ DOMINIKÁNSKÁ

1945

Vedla ke klášteru františkánů minoritů, postavenému ve 13. století. U kláštera postaven kostel sv. Jakuba (původně raně gotický, barokně přestavěný i s klášterem v 1. polovině 18. století). V roce 1788 připadl klášter dominikánům. V ulici a okolí žilo židovské obyvatelstvo, byla zde též židovská škola, na jejím místě zřízen v 16. století městský špitál sv. Kříže, který byl v letech 1770-76 přestavěn. Od roku 1552 do 1755 stávaly v prostoru mezi touto ulicí a městskou hradbou masné krámy.

Grosse Dominikanergasse- Velká Dominikánská 19. století-1945

Untere Dominikanergasse- Dolní Dominikánská občas 19. století

Dominikanergasse - Dominikánská od 1788

Minoritengasse – Minoritská 2. polovina 18. století

Jakobsgasse, Jakobitergasse – Jakubská 1. pol. 18. století

⁴⁸ Volková J., Marek V.: Litoměřické ulice. Hostivice, Baron 2011

Spitalgasse - Špitální občas 2. pol. 18. století

Židovská - Judengasse, Jüdischegasse 16. a 17. století

Masné krámy, Řeznická – Fleischhauergasse 16. a 17. století

220. VELKÁ KRAJSKÁ V letech 1812-1862 byl v této ulici v bývalé klášterní budově krajský úřad.

1945

Grosse Kreisamtgasse - Velká Krajská asi 1890-1945

Kreisamtgasse - Krajská 1812-1890

Priesterhausgasse - Seminární přelom 18. a 19. století V letech 1788-1806 (1810) byl v klášterní budově bohoslovecký seminář.

Dominikánská - Dominikanergasse středověk – 1788

Postgasse – Poštovní 18. století Poštovní Podle staré pošty. Renesanční dům (roh dnešní Velké Krajské a Lidické), který byl v roce 1870 přestavěn do novogotické podoby, se nazýval U Staré pošty.

221. VELKÁ MLÝNSKÁ Podle směru ulice vedoucí k městským vodním mlýnům, na jejichž místě postaven v roce 1853 velký parní mlýn bratří Conrathů. Podle městských mlýnů se celé předměstí nazývalo Mlýnské. Při stavbě dvojkolejné tratě v letech 1956-58 byla zbořena převážná část této kdysi důležité předměstské ulice.

1945

Grosse Mühlgasse - Velká Mlýnská 1880-1945

Mlýnské předměstí, Mlýnská - Mühlvorstadt, Mühlgasse středověk - 1945

222. VEVEŘÍ Pojmenování podle statku pod vrchem Radobýl, uváděný už na stabilním katastru (1843) jako Gaubenhof (Gaubův dvůr). Na přelomu století byl vedle postaven nový dvůr nazvaný podle majitele Heinricha Pfaffa "Pfaffen hof". Poté, asi v roce 1947, přejmenován podle českého majitele Jaroslava Veverky po roce 1948 zestátněn.

1947

Na Fafáku 1945-1947

Am Pfaffenhof - Na Fafáku (lidově) 1900-1945

⁴⁹ Volková J., Marek V.: Litoměřické ulice. Hostivice, Baron 2011

223. VIŠŇOVÁ Obecný název.

2001

224. VODNÍ Název odvozen podle polohy ulice v blízkosti Labe. Při výstavbě dvojkolejné tratě v letech 1956-58 byla zbořena velká část této uličky.

1945

Wassergasse – Vodní od 80. let 19. století – 1945

Rybáře - Fischerei středověk - 1880 Starý pomístní název předměstské osady.

225. VOJTĚŠSKÁ Název odvozen podle směru uličky, vedoucí ke kostelíku sv. Vojtěcha. Původně gotický kostelík, přestavěn na počátku 18. století Octavianem Broggiem.

1945

Adalbertingasse - Vojtěšská od 80. let 19. století - 1945

Zásada - Sasada středověk – 1880 Starý pomístní název předměstské osady.

226. VOTOČKOVA PhDr. Otakar Votoček (1921-1986), historik, obor dějiny umění a klasické archeologie, ředitel Severočeské galerie v Litoměřicích.

2000

227. VRCHLICKÉHO Jaroslav Vrchlický (1853-1912), český básník.

1968

228. WERICHOVA Jan Werich (1905-1980), český herec a spisovatel, dramatik, představitel meziválečné divadelní avantgardy.

1990

Budovatelů 1983-1900 Podle poválečné masové výstavby probíhající především po roce 1948.

229. WINTROVA Zikmund Winter (1846-1912), český historik a spisovatel.

1945

Eysertovy sady - Eysertanlagen 1920-1945 Eberhard Eysert (1868-1920), akademický malíř, Litoměřičan.

a) horní část: Rudolfsplatz - Rudolfovo náměstí 1880-1920

Obere Tunnelplatz - Horní náměstí u tunelu 1874-1880 Rudolf Habsburk (1858-1889),

⁵⁰ Volková J., Marek V.: Litoměřické ulice. Hostivice, Baron 2011

rakouský korunní princ. Při stavbě tunelu (1872) pro severozápadní dráhu bylo v tomto prostoru zbouráno několik domů, vzniklý prostor přeměněn na park.

b) spodní část:

Stephanie Platz - Štěpánčino náměstí 1880-1920 Štěpánka Belgická (1864-1945), manželka korunního prince Rudolfa.

Untere Tunnelplatz - Dolní náměstí u tunelu 1874-1880

230. WOLKEROVA Jiří Wolker (1900-1924), český básník.

1945

Na Jelení hoře - Am Hirschberg 1928-1945 Jelení hora Starý pomístní název, patricijské litoměřické rodiny (Jelínkové, Trnovanští, Žtišnovští) měly přídomek "z Jelení hory".

231. ZA PLYNÁRNOU Podle staré plynárny, která byla v těchto místech postavena asi v roce 1908. Původní plynárna stála na tzv. Josefském předměstí v místě dnešní budovy soudu a věznice.

1951

Pholovy pozemky - Pholsches Gründel asi 1920-1951 Phol byl majitel pozemků, na nichž se začalo ve 20. letech 20. století stavět.

232. ZAHRADNICKÁ V těchto místech se těžila jílová hlína, po vytěžení kvalitních jílu vznikaly v těchto místech zahrady - odtud název ulice.

1945

Gärtnergasse - Zahradnická 1880-1945

Lehmgrube - Hliniště, Jíloviště konec 17. století-1880. V roce 1880 bylo navrženo pojmenovat ulici Töpfergasse - Hrnčířská, pro protesty obyvatel nebyl název přijat.

233. ZELENÁ Obecný název.

2002

234. ZELENKOVA Jan Zelenka (1850-1926), první učitel na české škole v Litoměřicích v letech 1880-1911.

1972

⁵¹ Volková J., Marek V.: Litoměřické ulice. Hostivice, Baron 2011

235. ZÍTKOVA Josef Zítek (1832-1909), český architekt, autor návrhu Národního divadla.

1945

Stradalgasse - Stradalova 1898-1945 Dr. Heinrich Stradal (1821-1910), starosta města v letech 1890-92, politik.

Schwanengasse - U Labutě 1892-1898 Ulice vznikla v roce 1890 proražením Velké Dominikánské do ulice Na Valech. V roce 1891 zde byl postaven hotel Labuť, který dal název nové ulici. V období 1951-52 se ulice velmi krátce jmenovala Benešova (název přenesen z Dlouhé ulice), potom zase Zítkova.

236. ŽALHOSTICKÁ Podle směru ulice na obec Žalhostice.

2010

237. ŽELETICKÁ Želetice Starý pomístní název osady, ve středověku ves se dvorem, zcela zničená za třicetileté války. Později zde městský dvůr, jehož zbytky koupilo roku 1841 právovárečné měšťanstvo a zřídilo zde výletní hostinec Zum Eisendörfel.

1951

Am Eisendörfel - Želetice 1880-1945 Eisendorf - Železná vesnice, název odvozen pravděpodobně od nálezů prehistorických železných hutí. Zpracování železa lze v těchto místech předpokládat i ve středověku.

První úřední název byl přidělen roku 1880. Na plánech z první republiky je ulice značena jako Tereziánská - Theresienstadter Strasse.

Jenseits der Brücke - Na druhé straně mostu před 1880.

238. ŽERNOSECKÁ Název odvozen podle směru cesty na Velké Žernoseky.

1945

Dr. Karla Fialy 2010-2011 - dočasné pojmenování pro část Žernosecké ulice.

Czernoseker Strasse - Žernosecká 1880-1945

Hinter Friedhof - Za hřbitovem 1790-1880 U této cesty založen roku 1790 hřbitov.

Nach Czalositz - K Žalhosticům zřejmě od středověku-1880. Silnice do obce Žalhostice byla postavena v roce 1861.

239. ŽITENICKÁ Název odvozen podle směru ulice na Žitenice. Od roku 1945

⁵² Volková J., Marek V.: Litoměřické ulice. Hostivice, Baron 2011

se část od Dlouhé ulice k trati nazývá Daliborova, za tratí potom Žitenická.

1945

Schüttenitzerstrasse - Žitenická 1880-1945 Název Žitenická se do roku 1945 vztahoval na celou ulici, která začínala od Dlouhé ulice a vedla za trať k Žitenicím.

Nach Schüttenitz - Do Žitenic před 1880

Mariahilfvorstadt- Předměstí Marie Pomocné před 1880

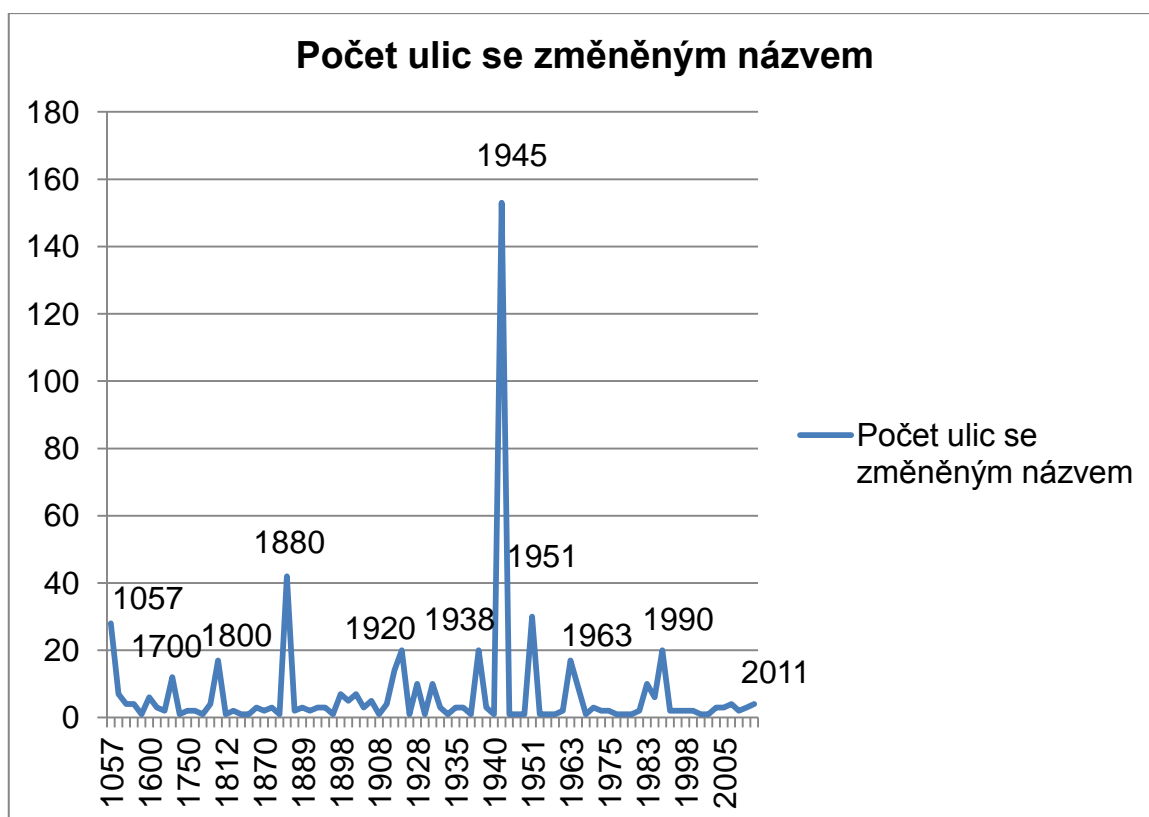
240. ŽIŽKOVA Jan Žižka z Trocnova (asi 1360-1424), husitský vojevůdce.

1945

Bismarckstrasse - Bismarkova 1938-1945 Otto von Bismarck, kníže (1815-1898), německý politik a státník.

Parkstrasse - Sadová 1898-1938 Podle polohy ulice u městského parku, založeného roku 1892.

⁵³ Volková J., Marek V.: Litoměřické ulice. Hostivice, Baron 2011

Tento graf nám zobrazuje celkový vývoj uličního názvosloví města, resp. zachycuje probíhající změny v pojmenovávání napříč staletími, a to počínaje od samotného založení prvního sídelního celku podle tzv. Zakládací listiny Kapituly litoměřické⁵⁴ z roku 1057 a konče rokem 2011, kdy proběhly poslední změny ve jménech ulic. Že je stav nezměněný, tzn., že nepřibýlo ani nebylo zrušeno žádné ze zkoumaných urbanonym v letošním roce, kdy tuto práci předkládáme, jsme ověřili pomocí internetových satelitních map, které se pravidelně aktualizují.

Nyní pár slov k samotnému grafu. K výslednici jsme dospěli tak, že jsme provedli statistický součet změn v určitých rocích veškerých platných ulic podle dostupných pramenů - odkazujeme na část práce, kde předkládáme konkrétní materiál o historii ulic. Přesněji počítali jsme, kolik ulic mělo v daném roce změnu bez ohledu na jejich jména, abychom tak získali veličinu frekvenci, a mohli vypořádat, jak už jsme zmínili, v kterých dobách se nejvíce proměňovalo uliční názvosloví a v kterých méně,

⁵⁴ Kotyza, O., Smetana, J., Tomas, J., a kol. autorů: Dějiny města Litoměřic. Město Litoměřice, 1997

čímž jsme de facto dosáhli hlavního cíle, a tím bylo nalezení dynamiky, tedy pohybu.

Pro úplnost připomínáme, že na svislé ose odečítáme počet ulic a na vodorovné letopočet. Dále vyjdeme z předloženého grafu a vybereme si k podrobnější analýze ty časové úseky, resp. pro nás to budou jednotlivé roky, kdy docházelo k nejvýznamnějšímu, nazvěme to, pohybu, tedy změnám v názvech ulic, a podrobněji je okomentujeme.

Bude nás zajímat gramatická, neboli mluvnická otázka konkrétních urbanonym, zaměříme se i na jejich významovou složku a také se pokusíme vypátrat, proč právě v tom kterém roce bylo rozhodnuto, že se určitá ulice pojmenuje právě takto, tedy spojíme náš výzkum i s dějepisnou stránkou věci.

Aby zkoumaný vzorek měl co největší a nejlepší výpovědní hodnotu, měl by obsahovat co možná největší počet analyzovaných prvků. Proto si pro naše potřeby zvolíme ty doby, ve kterých prošlo změnou minimálně 20 ulic. Vyjdeme-li z předpokladu, že na menším okresním městě jakými jsou Litoměřice, existuje celkem 240 ulic, pak má pro nás smysl zkoumat ty roky, ve kterých proběhla alespoň z 8 % procent nějaká změna, což přesně odpovídá množství dvaceti. K tomuto výpočtu dojdeme jednoduchou trojčlenkou. Zevrubněji popíšeme 8 určitých let, a to A) 1057 B) 1880 C) 1920 D) 1938 E) 1945 F) 1951 G) 1990.

A) 1057

Jak už bylo naznačeno. Jedná se o letopočet, kdy bylo založeno samotné město. Lze předpokládat, že z té doby se do našich časů dochovalo co nejvíce původních názvů prostranství a skutečně je tomu tak. Potvrzují to nejen občasné prameny, ale i reálná, dnešní místopisná situace a v neposlední řadě i námi sestrojený graf. Teď se ovšem musíme zmínit o tom, že, co se týče spolehlivého a skutečně prokazatelného užívání těch tzv. nejstarších, nebo chceme-li jinak prapůvodních urbanonym, je možné toto určit nejdále z písemností, které pocházejí z mnohem mladší doby, a to až ze 16. století. V tomto případě jsou informace stále ještě nejsouvislejší a ve větším množství. My jsme většinu vyexcerpovaných starších názvů, které jsou datovány do středověku podle publikace, z níž jsme čerpali⁵⁵, zařadily právě do doby založení města na rozdíl od její autorky a autora, kteří, předpokládáme, hlouběji než do začátku řečeného století výzkum neprováděli.

⁵⁵ Volková J., Marek V.: Litoměřické ulice. Hostivice, Baron 2011

I když, jsme tak činili téměř bez přímého písemného důkazu, rozhodli jsme se pro tento krok z důvodů čistě logických a napsali-li jsme téměř, pak ano, někdy se naše hypotézy potvrdily pomocí skromných zmínek o tom kterém jméně v nějaké důležité právní městské listině.⁵⁶ Sdělujeme tento fakt pro případ, že by se mohlo zdát, že náš graf je zkreslený. My ho tak nehodnotíme pro výše napsaný důvod. A nyní pokračujme dále.

Máme zde tyto příklady: Voldána, Rybáře, Hora Sv. Štěpána, Dubina, Zásada aj.

Z pramenů⁵⁷ víme, že se původně jednalo o názvy velmi starobyklých osad, které neměly se vznikem samotného právního města nic společného a fungovaly dlouhou dobu jako samostatné celky, a snad právě i před zmíněnou urbanizací. S jistotou to nemůžeme tvrdit o všech, písemný důkaz pro to máme pouze jen u jedné z nich, a to u Zásady, ale dá se to větší měrou předpokládat. Můžeme říct dnešním jazykem, že to byly první obce v okolí, či vsi, vyjma názvu Hory sv. Štěpána, rozumí se, viz Zakládací listina Kapitulky litoměřické. Později se tyto celky staly předměstími a dnes jsou souhrnně začleněny do katastru Litoměřic s tím, že čím bývaly kdysi, připomínají jen uliční cedule.

Z hlediska morfologie se jedná o jednoslovná, neboli jednočlenná spojení, což není úplně typické chování českých urbanonym, kdy ve většině převládají naopak vícečlenná pojmenování. Výjimka je tu snad Hora sv. Štěpána, která se naopak do druhé obvyklejší skupiny řadí. Jedná se o podstatná jména. Dále je tu substantivum pomnožné – Rybáře. Tvar je ustrnulý ze staročeštiny. A tři substantiva v ženském rodě, přičemž sousloví Hora sv. Štěpána se skládá z jednoho substantiva feminina, přídavného jména a dalšího substantiva v mužském rodě a poslední dvě kategorie jsou ve větě členském postavení přívlastků neshodných, což je mimochodem další typická vlastnost vícečlenných urbanonym.

Nesmíme opomenout zmínku o tom, že některé z výše zmíněných ulic, měly své ekvivalenty v cizím jazyce, přesněji v němčině, o tom bude ještě dále znovu pojednáváno, neboť jak již víme, převládalo ve městě německé obyvatelstvo. Tak se nám v pramenech⁵⁸ objevují dvojice jako je Zásada, Sasada Gasse, Rybáře byly Fischerei a u Voldány

⁵⁶ Kotyza, O., Smetana, J., Tomas, J., a kol. autorů: Dějiny města Litoměřic. Město Litoměřice, 1997

⁵⁷ Kotyza, O., Smetana, J., Tomas, J., a kol. autorů: Dějiny města Litoměřic. Město Litoměřice, 1997

⁵⁸ Kotyza, O., Smetana, J., Tomas, J., a kol. autorů: Dějiny města Litoměřic. Město Litoměřice, 1997

je třeba hledat její vznik s největší pravděpodobností právě v němčině, tedy zřejmě Woldana Gasse.

Ohledně nastíněné dvojjazyčnosti, která je problematická, neboť z pozdějších dob neexistují téměř žádné písemné prameny, polemizujeme s prací⁵³ J. Volkové/V. Marka, kteří naopak předpokládají, že od středověku až do zhruba poloviny 17. století existovaly ryze české názvy, a tudíž ty německé uvádí jen jako překlad v závorce. Empirický důkaz pro své tvrzení nemáme, nicméně vycházíme z historického vývoje a již zmíněné skladby obyvatelstva. V případech bližších naší současnosti se naopak J. Volčiny/ V. Markovy práce⁵⁹ přidržujeme.

Máme-li si zde všimnout ještě sémantických rysů, pak u těchto urbanonym konstatujeme, že se jedná o pomístní jména, která označovala lokalitu, teprve později se stala oficiálními názvy. Sporné se nám mohou jevit Rybáře, kdy by bylo možno je zařadit do jiné kategorie, a to do jmen podle obyvatel. Tedy napadlo by nás, zda se tak nenazývalo místo, kde žili rybáři. My se z osobního jazykového pocitu rozhodli pro druhou možnost – podle obyvatel.

B)1880

Vyjmenujeme opět několik příkladů a budeme pokračovat v rozboru, jak jsme si určili předtím. Máme tu ulice Annagasse – Anenská, Ziegelstrasse (Cihelní), Woldannagasse – Voldána, Schüttenitzer Strasse – Žitenická, Elbstrasse – Labská, Schiffplatz – Lodní náměstí, Mariengasse – Mariánská Kaiser Ferdinands Strasse (Ferdinandova, Císaře Ferdinanda).

Na první pohled, čeho si můžeme všimnout z gramatického hlediska, je očividná téměř 100% dvojjazyčnost, a to téměř je tu záměrně použito, protože opět podle dostupných archiválií⁶⁰ víme, že názvy byly přidělovány nejprve v němčině, a pak vznikl i český termín. Tam, kde uvádíme v závorce český ekvivalent, jedná se výlučně o pouhý překlad. Jinými slovy, pokud tedy v ní výraz, ať už německý či český není, pak spolu obě urbanonyma vedle sebe koeexistovala.

Dále máme zde výčet vícečlenných názvů, kdy například u ulice (Císaře Ferdinanda), můžeme spatřovat jev postupného kalkování, neboli doslovného

^{59,60} Volková J., Marek V.: Litoměřické ulice. Hostivice, Baron 2011

překládání, které časem čeština z důvodu své podstaty, tím narážíme na její typologickou charakteristiku, tedy to, že je jazykem flektivním, a tudíž velice ekonomickým, nahrazuje jednočlennými výrazy, což je zase paradoxně v rozporu s tím, co jsme o nejčastějších druzích urbanonym zmínili v za A)! Ještě tento jev připomeneme později několikrát.

Zastoupeny jsou zde ukázky většinou přídavných jmen druhu tvrdého podle vzoru mladý - Anenská. V překladu pak máme jedno adjektivum druhu měkkého – Cihelní. Z vícečlenných spojení jsou tu ještě uvedeny ulice Císaře Ferdinanda a Lodní náměstí. Prvně zmíněné je složeno ze dvou substantiv maskulin, která vcelku mají platnost atributu neshodného a druhé je kompaktní adjektiva měkkého a substantiva rodu středního. Znovu adjektivum funguje jako přívlastek, ovšem shodný.

Co se týče zařazení podle významu, pak zde nacházíme zástupce jmen a) podle směru komunikace - Žitenická, b) polohy komunikace – Labská, c) významné osobnosti Ferdinandova nebo za d) z pomístních jmen, kdy příkladem může být již zmiňované Voldána. Důvod, proč nám graf zobrazil velký výskyt změn v roce 1880, nemusíme dlouho hledat. Neboť jak se můžeme ze starších prací⁶¹, zejména Dějin města Litoměřic, dozvědět, již před revolučním rokem 1848, resp. 1847, se město začíná tzv. probouzet do nové doby a revoluce jen tomu napomáhá, v 60. letech později jsou zbourány poslední zbytky starých středověkých bran, které předtím svíraly obyvatele a překážely tak rozrůstání, jak se dočteme, zvyšuje se počet obyvatel v souvislosti s úplným zrušením poddanství, taktéž rok 1848. Příchod nových lidí si žádá osidlování nových prostor, v našem případě jsou to pozemky za původními městskými hradbami. Důležité bylo také zasypání dlouhého hradebního valu, které spojilo starou část města právě se zmíněnými pozemky. Z příčiny celkového pokroku a hlavně stavby nových domů se logicky buď dával nový název, nebo se starý již nevyhovující přejmenoval, to bylo závislé právě na konkrétním druhu změny. Odtud tedy vysoký počet řekneme staronových a nových urbanonym.

C) 1920

V tomto roce již dva roky existuje samostatný československý stát a před dvěma lety skončila hrůzná, ale velmi důležitá událost, a to 1. sv. válka. Podstatná v tom směru,

⁶¹ Kotyza, O., Smetana, J., Tomas, J., a kol. autorů: Dějiny města Litoměřic. Město Litoměřice, 1997

že už nikdy se tzv. staré pořádky nevrátí. A skutečně! Dokumentovat to můžeme mnoha způsoby, například tím, že se rozpadla většina dřívějších zemských uspořádání, máme na mysli monarchie – Srbské království, Osmanská říše, Německé císařství a také Rakousko-Uhersko. To vše se pochopitelně projevilo v každodenních oblastech lidské činnosti. Tak se už německý jazyk zřetelně upozaduje ze všech sfér života a stává se nyní výhradně záležitostí tak řečených českých Němců, mizí symboly předchozí vlády, zakazují se šlechtické tituly a zdá se, že se naplňuje tolik očekávaná českost, která byla předtím 300 let potlačována, až téměř smazána. Ano, toto celé si musíme uvědomit, abychom se snáze přiblížili smyslu dalších urbanonym.

Uvedli jsme, že v tomto roce je čeština již plně rehabilitována a to do té míry, že se stává přirozeně úředním jazykem. Také jsme zmínili, že mizí symboly starého zřízení. S tím hned souvisí i uliční názvosloví. Z názvů se velmi rychle ztrácí jména význačných německých osob. Především už nemůžeme ve starých mapách a adresářích číst ulici Ferdinandovu, Alžběty I. či Belcrediho, tedy zanikají jména po představitelích země. Naopak soudobým trendem se stávají jména ulic po těch, kteří se nějakým způsobem zasloužili, buď o vznik přímo Československa, nebo byly spjatí historicky s Čechami v pozitivním slova smyslu. Nadále platí samozřejmě i užívání neutrálních výrazů. Máme tak ulice jako jsou Legií či Masarykova třída, či jednoduše Vltavská. V Litoměřicích existují v té době prostranství a komunikace, které nesou názvy Pokratická – Pokratitzergasse, Návrší Svobody – Freiheitshöhe, Sedelská – Geltschbergstrasse, Bertholdova – Bertholdstrasse, Hennevogelova – Hennevogelstrasse Pestalozziho – Pestalozzistrasse či Shulgasse – Školní.

Jak vidíme na této ukázce, politické změny se již projevily. Na rozdíl od roku 1880, kde jsme si všimli, že na prvním místě se vždy uváděl německý název a až na druhém český, je zde už opačná situace. Až na jednu opět zajímavou výjimku, kterou je poslední příklad Školní ulice, tedy správně bychom měli nejdříve číst Schulgasse za ním pak Školní.

Ad fontes⁶² víme, že komunikace dostala toto jméno, protože v tamějších prostorách byla postavena tzv. reálná škola, či chceme-li gymnasium pro německy mluvící obyvatelstvo.

⁶²Volková J., Marek V.: Litoměřické ulice. Hostivice, Baron 2011

A právě proto, že se jednalo o vzdělávací ústav výhradně pro cizojazyčnou komunitu tak z těchto příčin byl ponechán první původně napsaný název. Z čehož plyne, že i přes spory, které se vedly s dřívější majoritou,⁶³ které v důsledku politických změn nastaly, trvalo ještě nějakou dobu, než bylo možné počestit, resp. přejmenovat a dát tak na první místo český název. Ukazuje se tedy, že litoměřičtí čeští občané, zdá se, byli i přes značné námitky, ochotni ponechat některé cedule v původním stavu jako před rokem 1918. Píšeme záměrně dřívější, neboť po roce 1918, i když ne v tak velké míře docházelo k emigraci českých Němců. Do toho se v zemi, připomínáme, začaly řešit česko-německé vztahy, které vystupňovaly nacionalismus, jehož zárodek je třeba hledat ještě v 80. letech 19. století.

Mluvnicky tu máme ve většině případů příklady vícečlenných spojení jako je Návrší Svobody. Jedná se o adjektiva druhu tvrdého podle vzoru mladý – Sedelská, pak zde uvádíme rovněž dvě adjektiva smíšeného druhu, kdy se skloňují podle vzoru otec, jeden příklad přídavného jména měkkého druhu deklinovaného podle vzoru jarní, a pak je tu páte adjektivum tzv. nesklonné – Pestalozzi, většinou se tento jev týká cizích jmen resp. příjmení. Návrší Svobody je složeno ze dvou substantiv, z nichž jedno je neutrum a druhé femininum, které je pak syntakticky definováno jako atribut neshodný.

Po sémantické stránce se tu zase vyskytují, kategorie a) podle směru komunikace zastoupeno Pokratickou a Sedelskou, b) polohy komunikace Návrší Svobody, ovšem tento příklad by mohl být sporný, protože by ho šlo stejně tak dobře interpretovat a zařadit do jiné skupiny, totiž c) podle významné události, záleželo by nám na tom, zda bychom chápali sousloví podle prvního členu tedy Návrší, pak bychom ho zařadily, jak jsme psali prvně, anebo zda bychom ho posuzovali podle druhého slova, tedy jako vzdání díky za svobodu. A vzhledem k roku, kdy bylo danému mísu tento název přidělen, je možný obojí výklad.

D) 1938

Tento rok byl předzvěstí dalšího světového konfliktu. A celkem po velmi krátké době, kdy se ještě lidé zdaleka nestačili vyrovnat s následky toho předešlého. Ano, proběhla zlatá a klidná doba 20. let, kdy se zrodila ta nejlepší díla literatury, ať už té klasické či odborné,

⁶³ Kotyza, O., Smetana, J., Tomas, J., a kol. autorů: Dějiny města Litoměřic. Město Litoměřice, 1997

život probíhal v šantánech, ve světlech reflektorů nastoupila hvězdná avantgarda se svými experimenty, aby tak navěky rozbila staré zrcadlo jednoty a celistvosti. Kultivovaná a nadreálná 30. léta v tom měla pokračovat, ale to, co se mezitím připravovalo v Německu, mělo opět a podruhé zanechat nesmazatelnou stopu, kterou jsme si v letošním roce 2015 připomínaly, abychom nezapomněli a předávali dál budoucím generacím jako memento, jak daleko je lidská bytost schopna zajít a jak velké zlo se může zčistajasna, ze dne na den na této planetě objevit.

V Čechách se tou dobou bezpochyby už projevovaly nesnášenlivé nálady. A to jak z řad Němců především, tak i ze strany Čechů. Jak na tom byly jazykově teď už tzv. Sudety, do kterých spadaly i Litoměřice, se přesvědčíme hned vzápětí.

Máme tu další markantní nárůst změn v urbanonymii. Uvedeme několik příkladů Brucknerweg, Dürergasse, Goebbelsstrasse, Adolf Hitler Ring, Lauda Höhe, Nach Mlikojed, Prosmyk, Lobositz, Langemarkstrasse, Herman Göring Wall. Jak vidno, opět se zdá, jako bychom se vrátili do 19. století přesněji do nastíněného roku 1880, protože zde máme znovu přehledku německých názvů v českém městě, ovšem je třeba být pozornější a všimnout si dvou signifikantních rozdílů. Za prvé zatímco v 19. století byly sice německé názvy, vedle nich směly být stejně tak i ty české. Za druhé v roce, kdy už chvíli existoval a budoval se mladý československý stát, visely nápisy v češtině, to ano, ale někde ještě chvíli zůstal i ten německý. V této situaci je to už mnohem horší, a to nejenom pro život samotný, ale i pro český jazyk, poněvadž nastupuje fašismus a ten hlásá všude jen německy a jiné jazyky jsou tzv. podřadné a nesmějí se užívat. Z toho nám plynou výše uvedené změny v názvosloví a jejich nárůst. Další skutečností je to, že pokud se dobře podíváme, tak politická propaganda v tomto čase zafungovala nanejvýš maximálně. Komunikace se pojmenovávají výlučně po německých či obecně osobách majících co dočinění s germánským původem. Je tu také rovněž porušeno pravidlo, že jméno se může udělit pouze po zesnulém, jak dokazuje Adolf Hitler Ring, či Goebbelsstrasse. Jazyk a kultura jsou tu obecně použity jako prostředek k represii. Hlavní třídy a náměstí a další, řekněme, strategicky významná místa dostávají velice často, prakticky téměř vždy názvy po čelních představitelích režimu. Tak jak jsme zjistili, je dnešní

Mírové náměstí pojmenované přímo po hlavním vůdci Adolfu Hitlerovi, nebo další důležitá cesta Masarykova třída dostala název po tehdejšímu ministru propagandy dr. Josephu Goebbelsovi, což mimochodem je naše osobní nepodložená domněnka, ale máme za to, že právě on logicky je strůjcem systému, jak se co mělo jmenovat, anebo když ne přímo on, tak ti, kteří pracovali v jeho službách.

Podíváme-li se zevrubněji na předložené příklady, máme zde urbanonyma složená převážně z vlastních jmen tedy jako výraz jakési úcty či obdivu. V překladu do češtiny to jsou ulice jako Dürerova, Goebelsova, či Brucknerova. Hlavní náměstí se tehdy nazývá po Adolfu Hitlerovi. Důležitá dopravní tepna za starými hradbami tedy dnešní ulice Na Valech nese jméno po nacistickém pohlaváru Hermanu Göringovi. Rovněž tak vidíme příklad pojmenování vyvýšeného místa, a to Lauda Höhe. Ovšem i zde a zřejmě ze strategických důvodů pro armádní jednotky existují zcela apolitizovaná označení, dokladem může být sousloví Do Mlékojed, Prosmyků, Lovosic. Morfologicky tu máme tři adjektiva smíšeného druhu se skloňováním podle vzoru otec. Jedná se znovu o vícečlenné výrazy. Dále pak dvě další takováto, z nichž jedno je složeno ze tří substantiv, tedy neutra a dvou maskulin, kdy podstatná jména Adolfa Hitlera jsou skladebně závislé na jménu náměstí jako přívlastek neshodný. Druhé Laudův vršek je kombinací opět smíšeného adjektiva se stejnou deklinací, jako tomu bylo v předchozím případě – otcův, a podstatného jména v mužském rodě. Větně-členská platnost je tu ve shodě, takže to je atribut shodný. Posledně zmíněná ulice, tj. Do Mlékojed, Prosmyků a Lovosic se vymyká zatím všem dosud analyzovaným příkladům. Poprvé se tu setkáváme, ano sice s vícečlenným spojením, nicméně co se týče mluvnické kategorie, jsme ho, jak bylo řečeno, dosud neuváděli. Možnost konexe předložky a podstatného jména, kdy prepozici řadíme do takřečené skupiny vlastních, což znamená, že ji nelze chápat jako jiný slovní druh, resp. nemůže jím být, a substantivum, či substantiva pomnožná, která pak zvláště fungují jako toponyma označující sídelní jednotky. Syntakticky jde o adverbiale locus, neboli příslovečné určení místa.

Významově lze zatřídit jednotlivá pojmenování do následujících dvou skupin. Za prvé, či chceme-li za a) podle významné osobnosti, kam budou spadat názvy jako Dürerova, Goebelsova, Brucknerova, Laudův vršek a za b) podle směru komunikace,

kam bude patřit Do Mlékojed, Prosmyků, Lovosic. Dalo by se tvrdit, že v této nepokojné době nejsou nové názvy nijak zvlášť povzbudivé a co se týče zejména nápaditosti pestré, například tím, že by mohly vycházet z objektivních věcí. Lze jen potvrdit fakt, že jsou volena promyšleně s cílem působit nejen politicky ale i demagogicky, jak už jsme se zmínili předtím, což bylo na druhou stranu bohužel logickým vyústěním.

E) 1945

Dostáváme se k přelomovému letopočtu 1945. Píšeme přelomovému a máme pravdu, neboť, jak jsme zjistili posléze z provedené matematické analýzy, viz graf, je tento letopočet významným, ba tróufáme si tvrdit nejvýznamnějším mezníkem, nejen v samotných dějinách starého města, ale je signifikantním zejména pro uspořádání jeho vlastního uličního systému. Podíváme-li se znovu na získané výsledky, tak vidíme, že v danou dobu došlo doslova k rozmachu v pojmenovávání prostranství. Celkem došlo k 153 změnám, což je opět, když použijeme jednoduchý trojčlenkový výpočet přibližně 64 % z veškerých tehdy řádných názvů. Musíme tedy mít znovu na paměti, že došlo k podstatné události. Vzápětí se nabízí otázka, proč se tak stalo? Zkusme na chvíli uvažovat a vytvořit si předpoklad pro případnou odpověď, dříve než přistoupíme k dalšímu stejnému rozboru urbanonym jako předtím.

Všimněme- si, že se jedná o rok 1945, který je historicky zásadní. Uvědomme si, že v té době končí jedna z hrozných dějinných etap, a to 2. světová válka. Soustřeďme se na to, co se tehdy mohlo dít v myslích lidí a jak vůbec vypadala města? Víme, že se všichni a všechno nacházeli v totálním společenském rozkladu a nejinak tomu bylo i s městskou architekturou. Konkrétně Litoměřice byly rovněž stejně tak jako mnohá jiná města postižena válečným konfliktem. Tak třeba víme, že byl bombardován historický střed města a do značné míry poškozen. Bylo tudíž zapotřebí vybudovat nová obydlí a další funkční budovy. Další nezanedbatelnou roli v přejmenovávání ulic sehrála v roce 1945 opět politika, stejně jako tomu bylo obdobně v roce 1920. Rozhodnutím československé vlády došlo k tzv. odsunu Němců nejen z vnitrozemí, ale především z pohraničí, kvůli podezření z kolaborace z fašisty. Byly to právě zmíněné deportace takových rozměrů, které zasáhly přirozeně i do struktury Litoměřic, což mělo za následek další efekt, a tím bylo nově příchodí

obyvatelstvo, které mělo nejen obývat opuštěné prostory, ale také zabydlovat úplně nové - neexistující. Třetím faktorem majícím lví podíl na reorganizaci uličního názvosloví byla skutečnost, že bylo potřeba odstranit propagandistická jména a celkově i ta, která nějakým způsobem byla spjata s germánským živlem. Navrací se opět a tentokrát jen výhradně česky psaná urbanonyma. Co do jejich obsahu, pak se dávají jména významných českých osob kulturního a politického života (Karel IV, Bratři Čapků), nebo se vrací zpátky k původním názvům, které jsou spjaty se vznikem města (Anenská) s tím rozdílem, že, jak už jsme před chvílí předeslali, není jméno dvojjazyčné. Bavíme-li se o tomto důležitém historickém předělu, pak si musíme uvědomit rovněž tu nejzásadnější skutečnost, a to, že prakticky od toho data až do dnešního 2015 fungují všechna tato pojmenování, resp. jsou platná. Tedy momentálně je to už 70 let, co stále trvá nejrozsáhlejší výměna názvů ulic v Litoměřicích. A od té doby se až takovou měrou do městského názvosloví zatím ještě nezasahovalo. Výjimkami jsou dva následující časové body, o kterých se zmíníme na následujících stranách, nicméně, máme-li je srovnat co do velikosti, jsou v poměru k procesu v roce 45 zanedbatelné, viz graf.

Jak jsme v minulém odstavci předeslali, pojmenovávalo se téměř většinou po významných českých osobnostech, nebo se zachovávala původní litoměřická jména, která byla spjata s místem od nepaměti či z dřívější doby jednoduše řečeno. Uvedeme hned několik příkladů, které podrobíme bližšímu výzkumu.

Alšova, Anenská Boženy Němcové, Dělová Cesta, Dobrovského, Dómské náměstí a Horní Dubina.

Na první pohled je patrný nový počet opět vícečlenných pojmenování. Ano a skutečně v našem roce je zvýšeno a de facto, jak jsme se již zmínili, stabilizováno až do dnešních dnů množství pojmenovaných prostranství. Celkem máme dalších 64 názvů, což představuje přibližně 1/5 z celkové množiny dnes existujících ulic. Je to dokonce o něco více než absolutní 1/5, zaokrouhleně se rovná 21 %. Ilustrujeme grafem, viz příloha A.

Z nabídnutých vzorků máme sedm vícečlenných pojmenování. U těch na začátku poznamenaných jsou dvě Anenská a Dobrovského mluvnicky adjektiva tvrdého druhu s deklinací podle vzoru mladý, třetí je smíšeného druhu skloňované

podle vzoru otcův. Další pojmenování lze analyzovat následujícím způsobem: složeniny adjektiv a substantiv, přičemž z adjektiv se vyskytuje dvakrát tvrdý druh podle vzoru mladý a jednou měkký podle vzoru jarní., substantiva jsou: dvě feminina a neutrum. Větně-člensky se jedná o přívlastky shodné. Nekongruentní je pak ulice Boženy Němcové.

Podíváme-li se na konkrétní urbanonyma z významového hlediska, nabízejí se nám tyto názvoslovné skupiny za a) podle význačné osobnosti, kam by patřily Alšova, Dobrovského a Boženy Němcové, za b) podle směru komunikace, kam bychom umístili ulici Anenskou, přestože na první dojem by se mohlo jevit, že by se pro tento typ pojmenování měla nazvat jiná zcela nová kategorie, nabízí se například podle důležitých budov, viz historie města, zařazujeme ulici právě takto, protože, jak už víme, jedná se o komunikaci, která vedla ke špitálu sv. Anny, za c) podle polohy komunikace – Dómské náměstí, d) z pomístního jména – Horní Dubina.

Všimněme si, že od roku 1945 se s počtem ulic prakticky ustalují i sémantické kategorie, které jsou platné, resp. je možné podle nich třídit urbanonyma i dnes. Srovnáme pro zajímavost v poměrovém ukazateli nárůst jednotlivých významových skupin od počátku vzniku města, použijme přitom dříve analyzované příklady. Z roku 1057 máme jednu skupinu tedy 1, z roku 1880 - 4, z roku 1913 - 3, z roku 1938 - 2, z roku 1945 - 4. Tedy výsledek je 1:4:3:2:4. Vysoké hodnoty 4 a 4 se opět shodují s grafem dynamiky názvosloví, kdy, jak už víme, docházelo k urbanizační konjunktuře. Na výslednici vidíme, že 1880 a 1945 jsou v podstatě dva nejvýznamnější letopočty rozvoje.

F) 1951

Tři roky po revoluci Vítězného února 1948 dochází k dalším větším proměnám v systému urbanonym Litoměřic v souvislosti se změnou politického režimu. Jak ve své práci⁶⁴ uvádí J. Volková/V. Marek, návrhy na nová jména se objevily ihned po změně vládního zřízení a některé byly dokonce současně s tím realizovány. Tak například byla odstraněna ulice Churchillova a byla nahrazena pojmenováním poplatné době Revoluční. Ovšem jak již víme z našeho grafu, větší změna proběhla později. Domníváme se, že důvodem proto, aby se přejmenovávaly míst až tři roky po nastolení nového společenského systému,

⁶⁴ Volková J., Marek V.: Litoměřické ulice. Hostivice, Baron 2011

byly tyto: V první řadě tím bylo hospodářství, které bylo zapotřebí stabilizovat, což v sobě zahrnovalo, znovu vybudovat inženýrské sítě, opravit poničené komunikace, strhnout poškozené domy a postavit nové, osídlit nové pozemky. To přirozeně bylo časově náročné, a tudíž nebyla urbanonymii věnovaná přílišná pozornost. Tak si mimochodem město udrželo po nějaký čas některé své prvorepublikové názvy ulic.

Za druhé to byla zatím ještě ne zcela stabilizovaná politická situace, i když ano je možné namítat nám, že už v roce 1948 byla sestavena jasná vláda a my nemůžeme nesouhlasit. Máme však na mysli nikoliv rovnováhu po formální listinné stránce, nýbrž nahlížíme na věc z té praktické skutečné věci, kdy konkrétně máme na mysli vnitrostranické spory a zda se orientovat na západní nebo východní politiku.

Zjistíme nyní, jaká urbanonyma v dané době začala fungovat. Vyjmenujme si následující příklady a blíže si je popíšme. Jak jsme uvedli, byla to ulice Revoluční, pak Jezuitská, Jiřího z Poděbrad, Komenského, Dimitrovova, Mlékojedská a Koněvova. Celkem máme uvedeno sedm příkladů, z nichž šest má tendenci k jednočlenným výrazům. Morfologicky máme zde zástupce adjektiv: Jezuitská, Komenského a Mlékojedská jsou přídavná jména tvrdého druhu a skloňujeme je podle vzoru mladý. Revoluční je měkký druh s pády podle vzoru jarní. Ulice Koněvova a Dimitrovova jsou adjektiva smíšeného druhu s deklinací podle paradigmatu otcův. Výjimkou v naší řadě je tu název Jiřího z Poděbrad. Skládá se ze dvou podstatných jmen a jedné předložky, kterou řadíme mezi vlastní, a substantiva pak definujeme takto: Jiřího – maskulinum, Poděbrady pomnožné femininum existující jako samostatné toponymum označující vlastní sídelní jednotku.

Vzhledem k sémantické situaci se nám tu opět ukazují staré známé kategorie, ale také vzrůstá význam třídy význačné osobnosti, jako tomu bylo v létech 1880 a 1938, což je přirozené, neboť se jedná o dobu velmi svázanou s politickou situací země, jak už jsme výše předeslali.

Za a) podle polohy, kam patří Jezuitská, za b) podle směru komunikace – sem patří Mlékojedská a za c) již mnohokrát řečené podle významné či význačné osobnosti – Jiřího z Poděbrad, Komenského, Dimitrovova aj.

F) 1990

Dostáváme se na závěr našeho uličního rozboru, kterým je rok 1990. Nastiňme si krátce

kulturní a politickou situaci dané doby, protože, jak už jsme měli možnost mnohokrát poznat z předchozích časových etap, dějinný vývoj se pochopitelně vždy, ať už v menší, či větší míře nějakým způsobem odrazil na uličním názvosloví.

Nacházíme se v čase, kdy na sklonku předešlého léta 1989 došlo k tzv. Sametové revoluci, což mělo za následek pád soudobého režimu. Tato událost musela automaticky vyvolat reakci ve fungování správních úřadů. Změna se projevila záhy v urbanonymii. Přirozeně byla v první řadě nahrazena ta jména, která byla, řekněme, politicky propagandistická jako například Rodimcevova, či Zdeňka Nejedlého. Vidíme tu kontinuální shodu napříč zkoumanými roky 1880, 1920, 1938, 1945, 1951 v tom smyslu, že těchto pět časových bodů včetně 1990 vždy provází politická angažovanost v urbanonymii, čímž chceme podotknout, že takovéto chování musíme hledat nikoliv pouze jen ve 20. století, ale jak se ukazuje, jeho kořeny sahají přinejmenším do 80. let 19. století. Předtím, zdá se, a je to velice pravděpodobné, existovaly názvy vycházející z ryze praktických a především objektivních důvodů, uvedeme příklady Ostrovní, Do Žitenic, či Cínařská.

V roce 1990 máme následující ulice Alfonse Muchy, Baarova, České armády, Eliášova, Horova, K Interně, Kubínova, Květinová, Liškova, Na Kocandě aj. Následuje gramatický rozbor. Předložili jsme čtyři vícečlenná jména a osm k posunu k jednočlennosti. K první skupině: Alfonse Muchy – jsou zde dvě substantiva maskulina, která společně syntakticky fungují jako atribut neshodný, České armády - složeno z adjektiva tvrdého druhu deklinačně spadající pod vzor mladý a substantiva feminina, přičemž přídavné jméno je v roli přívlastku shodného, K Interně – předložka vlastní a substantivum femininum, poslední spojení Na Kocandě zahrnuje v sobě předložku vlastní a substantivum v ženském rodě.

K druhé skupině: Vyjma jména Květinová se u všech ostatních jedná o adjektiva smíšeného druhu, která se ohýbají podle vzoru otcův. Urbanonymum Květinová je tvrdého druhu a skoňujeme ho podle vzoru mladý.

Nesmíme zapomenout ani jako v ostatních případech i zde se zabírat sémantickou motivací pojmenovávání. Máme tu očividnou třídu jmen po význačných osobnostech kulturního a vůbec společenského života. Tedy za a) podle významných osob – Eliášova, Alfonse

Muchy. U této kategorie bychom se chtěli na okamžik zastavit a ještě ji doplnit dalším poznatkem. Vypozorovali jsme, že na komunikacích, které nesou tyto názvy, nedocházelo ve většině případů ke změně sémantické kategorie. To znamená, že i předtím dané místo neslo jméno po nějaké osobnosti, ilustrujeme to příklady ulic Alfonse Muchy, Baarovy, Boženy Němcové a další, viz seznam ulic. Připojujeme také rovněž zmínku o tom, že stabilní systém urbanonym v zásadě mělo i staré historické jádro města, resp. jeho nejstarší části (Dómský pahorek, Rybáře aj.), pokud bylo delší čas zahrazeno, což je případ Litoměřic. Ovšem v našem výzkumu platí opět zde napsané v zásadě, protože pokud konfrontujeme naši hypotézu o déle trvajícím neměnném stavem s časem, nemůžeme tvrdit, že máme vždy pravdu. Odkazujeme opět na graf o změnách ulic, kde se přesvědčujeme o neustálém, i když třeba nepatrném pohybu.

Vraťme se ale znovu k sémantické motivaci. Už jsme uvedli, že je tu skupina podle osobností, za b) podle směru komunikace, kde se prezentuje směr pomocí předložky K; K Interně, za c) názvy vzniklé z pomístních jmen - Na Kocandě a poslední úplně novou skupinou, která pronikla do Litoměřic skutečně až po roce 1990, jsou obecná urbanonyma, která se nevztahují ani k historii, ani k realitě města. Další taková, jmenujme jich několik Broskvová, Březová, Habrová, Meruňková vznikla ještě do i po začátku milénia, tedy roce 2000 a poslední nově přibyla v roce 2011. Důvodem byla v dnešní době nová sídelní zástavba, která si vyžádala pochopitelně aktualizaci místopisu. Z toho bychom si dovolili výlučně pro Litoměřice a jejich aktuální stav vyvodit speciální sémantickou kategorii, kterou bychom nazvali rostlinná urbanonyma.

Připojujeme taktéž informaci o tom, že stranou ponecháváme rozbor již neexistujících názvů prostranství a cest. Rozhodli jsme se tak proto, že jsme si na začátku výzkumu stanovili podmínku, aby vzorek měl výpovědní hodnotu, musí být analyzován nejméně na 20 konkrétních příkladech. Této podmínce zrušená jména komunikací nevyhovují, neboť se jedná celkem o 17 případů.

Jen stručně můžeme sdělit, že většina těchto urbanonym existovala ve dvou etapách, a to buď mezi roky 1945 – 1956, nebo 1945 – 1983. Výjimka je zaniklá ulice Dr. Karla Fialy, která měla statut provizorního názvu a trvala 2010 – 2011. Nejčastějším důvodem ke změně

v tomto případě byla asanace místa. Pro zevrubnější excerpci údajů, odkazujeme opět na práci⁶⁵ autorského kolektivu J. Volkové a V. Marka, ze které jsme čerpali.

⁶⁵ Volková J., Marek V.: Litoměřické ulice. Hostivice, Baron 2011

Shrnutí poznatků výzkumu – závěr

Po předchozí zevrubnější analýze konkrétního uličního názvosloví konkrétního města, v našem případě připomeneme opět, že jím byly Litoměřice, je nyní nutné provést celkové resumé zjištěných faktů a pokusit se eventuálně vyvodit některé obecnější skutečnosti.

V první řadě nás zajímala dynamika uličního názvosloví, jinak řečeno podle většinou dostupných písemných pramenů, jsme sledovaly, jak se v jednotlivých etapách proměňoval počet názvů komunikací, zda klesal, stagnoval, či rostl. Na základě předloženého výstupního grafu lze vyzorovat první obecnou platnost, a to že město mělo, přestože po dlouhou dobu bylo sevřeno do městských hradeb, tendenci rostoucí co do tvorby nových pojmenování prostranství. Za druhé můžeme v současnosti predikovat i do budoucna tento trend, neboť jak se znovu můžeme přesvědčit z posledních provedených změn konkrétně v roce 2011 se město i nadále rozrůstá s počtem nově přibývajících obyvatel, navzdory tomu, že se jedná o menší okresní město, které nemůže, vezmeme-li to z globálního hlediska, například uspokojit poptávku po zaměstnání do takové míry, jakou by nabídlo například větší, dejme tomu krajské sídlo.

Za druhé jsme se zabývali dvěma jazykovými složkami, a to formou, kdy jsme měli na zřeteli názvy z hlediska morfologie čili mluvnické, a obsahem, kdy nás zajímal významový prvek.

Co se týče slovoslovné stavby a sémantické motivace, tedy důvodu proč ta která ulice dostala právě takové jméno jsme zjistili následující:

A) Slovoslovná stavba urbanonym: Zde jsou vícečlenné názvy, to znamená, že název ulice obsahuje samotné vlastní jméno a dále tzv. druhové, jako je tomu například u Mírového náměstí tedy slovo náměstí označujeme jako druhové.

Zároveň ale z důvodu jazykové ekonomie, což je charakteristická vlastnost češtiny, dochází k posunu, tedy spojení vícečlenná se mění v jednočlenná Turgeněvova ulice → Turgeněvova. Dochází k eliminaci druhového jména.

V menším počtu existují také původní ryze jednočlenné výrazy pro ulice. V případě Litoměřic jsou to názvy po středověkých osadách, které existovaly samostatně, dokonce před samotným založením právního města. Jako příklad uvedeme jméno Zásada.

Ještě k morfologické stránce: Vyskytují se zde ve větší míře adjektiva před substantivy.

Adjektiva jsou prezentována smíšeným deklinačním druhem podle vzoru otcův, dále pak tvrdým podle vzoru mladý a vyskytují se i přídavná jména podle vzoru jarní. Syntakticky jsou zde atributy neshodné nebo shodné. S tím souvisí i otázka pádů, kdy máme logicky genitiv v případě nekongruentního přívlastku a nominativ v případě kongruentního.

B) Sémantická (významová) složka urbanonym: Z toho hlediska nás zajímalo, jak už jsme mnohokrát předtím vysvětlili jednoduše důvody pro pojmenování jednotlivých prostranství. Z konkrétních námi předložených materiálů vyplývá jedna velmi důležitá charakteristika pro názvosloví, a sice že v průběhu staletí existence města ve velmi malé míře, resp. můžeme si troufat tvrdit skoro vůbec, se nedávala hlavně jména po představitelích země. Jistě, že byly doby, kdy ano, ale jednalo se o čistě propagandistickou promyšlenou změnu s cílem apelace a většinou k ní docházelo násilnou nikoliv přirozenou formou! Tudíž můžeme konstatovat první hlavní rys litoměřických urbanonym a tím je veskrze apolitičnost.

Za druhé naše názvy vychází v největší míře z reálií, to znamená ze skutečného stavu okolí a v něm, z čehož nám vyplynuly tyto sémantické kategorie, které je možno aplikovat jako eventuelní klasifikátor pro další podobné výzkumné práce: 1) podle směru komunikace 2) podle polohy komunikace, její vlastnosti apod. 3) podle obyvatel ulice 4) z pomístních jmen 5) podle významné události, podle armád, organizací, národností aj. Vyčleňujeme kategorii 6) podle významné osobnosti, vzhledem ke sdělení v předchozím odstavci.

Osobní přínos:

Máme-li dodat na úplný konec ještě nějaký důležitý postřeh, pak to bude určitě náš vlastní dojem z práce. Musíme se vyznat, že se nám zde předložený výzkum velice zamlouvá, neboť nás přehledně a výstižně seznamuje s jednou z dílčích jazykovědných disciplín onomastiky. Nechrlí se tu na nás čtenáře příliš složitých vědeckých termínů, čímž se de facto usnadňuje pochopení textu, což je, domníváme se, klad. Obzvláště v dnešní době, kdy je vše zrychlené a informace musí být upravovány do podoby stručně, jasně a výstižně.

My jsme se tedy pokusili dodržet tento předpis, abychom třeba zaujaly i širší laickou veřejnost. Tedy vše v duchu populárně-naučném a věříme, že se nám to podařilo a že snad podnítíme zájem o výzkum v jazyce, ať už to bude z kteréhokoliv hlediska.

SEZNAM PRIMÁRNÍ LITERATURY

1. Kotyza, O., Smetana, J., Tomas, J., a kol. autorů: Dějiny města Litoměřic. Město Litoměřice, 1997
2. Matúšová, J.: Vývoj a standardizace pomístních jmen a urbanonym v českém pohraničí. Naše řeč, roč. 72, č. 4 1979
3. Volková J., Marek V.: Litoměřické ulice. Hostivice, Baron 2011

SEZNAM SEKUNDÁRNÍ LITERATURY

- David, J.: Smrdov, Brežněves a Rychlonožkova ulice. Kapitoly z moderní české toponymie, Praha, 2011
- David, J.: Vývoj uličního názvosloví města Havlíčkův Brod. Sborník Havlíčkobrodské společnosti pro povznesení regionálně historického povědomí, Havlíčkův Brod, 2002
- Dejmek, B.: Historie a současnost Hradce Králové ve jménech ulic, Hradec Králové, 1993
- Eliášová, V.: Vývoj uličního názvosloví v Brandýse nad Labem a Staré Boleslavi. dipl. práce, FF UK Praha, 1999
- Jíšová K. – Lašťovka M. – Lašťovková B. – Třikač J.: Pražský uličník. Encyklopedie názvů pražských veřejných prostranství III, Praha, 2012
- Lašťovka M.– Ledvinka V. a kol.: Pražský uličník. Encyklopedie názvů pražských veřejných prostranství I–II, Praha, 1997–1998
- Odaloš P. – Majtán M. (eds.), Urbanonymá v kontexte histórie a súčasnosti. Materiály z onomastického kolokvia (Banská Bystrica 3.–5. septembra 1996), Banská Bystrica – Bratislava 1996
- Šmilauer, V.: Třídění pomístních jmen, Zpravodaj Místopisné komise ČSAV 13, 1972, s. 171–204
- Šrámek, R.: Úvod do obecné onomastiky, Brno, 1999
- Žigo P. (ed.), Urbanonymia. Zborník prednášok z 2. celoštátneho onomastického seminára Modra-Piesky 8.–10. októbra 1986, Bratislava, 1988